

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

5. MADDE REHBERİ

AIHS'NİN 5. MADDESİ ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

Bu raporu (veya tercüme edilmiş versiyonlarından birini) basılı veya elektronik olarak çoğaltmak isteyen yayınevi veya kuruluşların, gerekli talimatlar için publishing@echr.coe.int adresine taleplerini iletmeleri gerekmektedir.

© Avrupa Konseyi / Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012

Bu belge, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Araştırma Bölümü tarafından hazırlanmış olup Mahkeme açısından bağlayıcı değildir. Metin, Haziran 2012’de yayınlanmıştır ve www.echr.coe.int (Case-Law - Case-Law Analysis – Guide on Case-Law) sitesinden indirilebilir. Bu çeviri Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Mahkemesi’nin onayı ile yayınlanmıştır ve sadece Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığı’nın sorumluluğu altındadır.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2013. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

İÇİNDEKİLER

I. UYGULAMA KAPSAMI.....	6
1) Özgürlükten mahrumiyet	6
2) Uygulanacak kriterler	6
3) Cezaevinde uygulanan tedbirler.....	7
4) Resmi yakalama ve tutuklamanın dışında kalan hallerde özgürlükten mahrumiyet	8
5) Bir kimsenin özel şahıslar tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin pozitif yükümlülükler.....	8
II. MADDE 5 § 1 KAPSAMINDA TUTUKLAMANIN KANUNA UYGUNLUĞU.....	9
1) Sözleşme'nin 5. maddesinin amacı	9
2) İç hukuka uygunluk	9
3) İç hukuka uygunluğun incelenmesi.....	9
4) Hukuk güvenliği ilkesi.....	10
5) Keyfilikten koruma ilkesi	11
6) Mahkeme kararı	11
7) Kararların gerekçelendirilmesi ve keyfilikten koruma şartı.....	12
8) Kabul edilebilir bazı usul hataları	13
9) Tahliye kararının icrasının gecikmesi.....	13
III. MADDE 5 § 1 KAPSAMINDA İZİN VERİLEN ÖZGÜRLÜKTEN MAHRUMİYET KOŞULLARI.....	14
A. Mahkumiyet sonrası tutuklama.....	14
1) Mahkumiyet kararının varlığı.....	14
2) Yetkili mahkeme	14
3) Tutuklamanın mahkumiyetten “sonra” gerçekleşmesi koşulu	15
4) Temyiz işlemlerinin etkisi	16
B. Mahkeme kararına riayetsizlik sebebiyle veya yasal bir yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla tutuklama.....	16
1) Mahkeme kararına riayetsizlik	16
2) Kanunda öngörülen bir yükümlülüğün yerine getirilmesi	17
C. Suç şüphesiyle tutuklama.....	18
1) Yakalama veya tutuklamanın amacı	18

2) "Makul şüphe" ifadesinin anlamı	19
3) "Suç" ifadesi.....	19
D. Çocukların tutulması	20
1) Genel olarak.....	20
2) Eğitim amaçlı gözetim	20
3) Yetkili merci	21
E. Kişinin tıbbi veya sosyal sebeplerle tutulması.....	21
1) Genel olarak.....	21
2) Bulaşıcı hastalık yayabilecek kişilerin tutulması	22
3) Akli dengesi yerinde olmayan kişilerin tutulması.....	22
4) Alkoliklerim ve uyuşturucu madde bağımlılarının tutulması	23
5) Serserilerin tutulması.....	24
F. Yabancıların tutulması	24
1) Ülkeye izinsiz girişi önlemek amacıyla tutma.....	24
2) Sınır dışı etme ya da iade amacıyla tutma.....	25
IV. ÖZGÜRLÜKLERİNDEN YOKSUN BIRAKILAN KİŞİLERİN HAKLARI.....	26
A. Yakalama sebepleri hakkında bilgilendirilme (Madde 5 § 2)	26
1) Uygulanabilirlik.....	26
2) Amaç.....	27
3) Yakalama sebeplerinin bildirileceği kişiler.....	27
4) Yakalama sebeplerinin "en kısa zamanda" bildirilmesi koşulu	28
5) Yakalama sebeplerinin bildirilme şekli	28
6) Bildirilmesi gereken yakalama sebeplerinin kapsamı.....	28
7) Yakalama sebeplerinin kişinin anlayacağı bir dilde bildirilmesi	29
B. Derhal bir yargıç huzuruna çıkarılma hakkı (Madde 5 § 3).....	29
1) Hükmün amacı	29
2) Adli denetimin derhal ve talebe bağlı olmaksızın gerçekleştirilmesi	30
3) Yetkili adli merciin niteliği.....	31
4) Bağımsızlık	32
5) Usul açısından gerekli şartlar	32
6) Esas açısından gerekli şartlar	32
(a) TUTUKLAMANIN ESAS AÇISINDAN İNCELENMESİ	32
(b) SALIVERME YETKİSİ	33

<i>C. Makul sürede yargılanma veya tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılma hakkı (Madde 5 § 3)</i>	<i>34</i>
1) <i>Dikkate alınacak süre</i>	<i>34</i>
2) <i>Genel ilkeler</i>	<i>34</i>
3) <i>Tutukluluk halinin devamına ilişkin gerekçeler</i>	<i>36</i>
4) <i>Özel itina</i>	<i>37</i>
5) <i>Alternatif tedbirler</i>	<i>38</i>
6) <i>Kefalet</i>	<i>38</i>
7) <i>Tutukluluk süresinin haklı kılınması</i>	<i>39</i>
8) <i>Çocukların tutuklu yargılanması</i>	<i>39</i>
<i>D. Tutulmanın kanuna uygunluğunun ivedilikle incelenmesi için mahkemeye başvurma hakkı (Madde 5 § 4)</i>	<i>39</i>
1) <i>Hükmün amacı</i>	<i>39</i>
2) <i>Gerekli incelemenin niteliği</i>	<i>40</i>
3) <i>Usuli güvenceler</i>	<i>41</i>
4) <i>"İvedilik" şartı</i>	<i>42</i>
(a) <i>DİKKATE ALINACAK SÜRE</i>	<i>42</i>
(b) <i>İVEDİLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE DİKKATE ALINACAK İLGİLİ FAKTÖRLER</i>	<i>43</i>
<i>E. Kanuna aykırı tutuklama için tazminat hakkı (Madde 5 § 5)</i>	<i>44</i>
1) <i>Uygulanabilirlik</i>	<i>44</i>
2) <i>Yargı yolu</i>	<i>44</i>
3) <i>Tazminat hakkının sağlanabilirliği</i>	<i>44</i>
4) <i>Tazminatın niteliği</i>	<i>45</i>
5) <i>Zararın varlığı</i>	<i>45</i>
6) <i>Tazminatın miktarı</i>	<i>45</i>
HÜKÜM VE KARAR LİSTESİ	46

I. UYGULAMA KAPSAMI

Madde 5 - Özgürlük ve güvenlik hakkı

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkında sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz."

1) Özgürlükten mahrumiyet

1. Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen "özgürlük hakkı" ile, kişinin fiziksel özgürlüğü kastedilmektedir; bu maddenin amacı, hiç kimsenin keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakılmamasını sağlamaktır. Bu madde, 4 no'lu Ek Protokol'ün 2. maddesi kapsamında değerlendirilen, dolaşım özgürlüğüne yönelik basit kısıtlamalara ilişkin değildir ([Creangă / Romanya](#) [BD], § 92; [Engel ve Diğerleri / Hollanda](#), § 58).

2. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında özgürlükten mahrumiyet teşkil edecek ağırlıktaki dolaşım kısıtlamaları ile sadece 4 no'lu Ek Protokol'ün 2. maddesi kapsamında değerlendirilen basit özgürlük kısıtlamaları arasındaki fark, söz konusu kısıtlamaların niteliği veya esasından ziyade, derecesi veya ağırlığıdır ([Guzzardi / İtalya](#), § 93; [Rantsev / Kıbrıs ve Rusya](#), § 314; [Stanev / Bulgaristan](#) [BD], § 115).

3. Özgürlükten mahrumiyet, sadece klasik anlamda yakalama veya mahkumiyet kararıyla tutuklama ile sınırlı bir tedbir değildir; aksine çok farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir ([Guzzardi / İtalya](#), § 95).

2) Uygulanacak kriterler

4. Mahkeme, yerel mahkemelerin özgürlükten mahrumiyetin söz konusu olup olmadığı konusunda vardıkları hukuki sonuçların, kendisi açısından bağlayıcı olmadığı kanısındadır ve söz konusu durumla ilgili bağımsız bir değerlendirmede bulunmaktadır ([H.L. / Birleşik Krallık](#), § 90; [H.M. / İsviçre](#), §§ 30 ve 48; [Creangă / Romanya](#) [BD], § 92).

5. Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamında bir kimsenin "özgürlüğünden yoksun bırakılmış" olup olmadığı belirlenirken, öncelikle söz konusu kişinin somut durumundan hareketle, öngörülen tedbirin türü, süresi, etkileri ve uygulanma şekli gibi kriterlerin tamamı göz önünde bulundurulmalıdır ([Guzzardi / İtalya](#), § 92; [Medvedyev ve Diğerleri / Fransa](#) [BD], § 73; [Creangă / Romanya](#) [BD], § 91).

6. Dikkate alınacak önemli faktörlerden biri, tedbirin hangi kapsamda uygulanacağıdır ([Austin ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], § 59).

7. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında özgürlükten mahrumiyet kavramı, bir kişinin azımsanamayacak bir süre boyunca kısıtlı bir alana kapatılmasının teşkil ettiği objektif bir unsur ve ayrıca söz konusu kişinin bahsi geçen kapatılma işlemine geçerli şekilde rıza göstermemiş olmasının teşkil ettiği subjektif bir unsur içermektedir ([Storck / Almanya](#), § 74; [Stanev / Bulgaristan](#) [BD], § 117).

8. Dikkate alınacak ilgili objektif faktörler arasında, kısıtlı alanı terk etme ihtimali, kişinin hareketlerinin gözetim ve denetim derecesi, tecridin boyutu ve sosyal temasların mevcudiyeti yer almaktadır (bkz. örn; [Guzzardi / İtalya](#), § 95; [H.M. / İsviçre](#), § 45; [H.L. / Birleşik Krallık](#), § 91; ve [Storck / Almanya](#), § 73).

9. Olayların, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında özgürlükten mahrumiyet teşkil ettiği hallerde, nispeten kısa tutulma süresi bu sonuca etki etmemektedir ([Rantsev / Kıbrıs ve Rusya](#), § 317; [İskandarov / Rusya](#), § 140).

10. Polisin üst arama ve durdurma yetkisini kullanırken uyguladığı cebir, söz konusu tedbirin uygulandığı sürenin kısa oluşuna bakılmaksızın, özgürlükten mahrumiyetin bir göstergesidir ([Foka / Türkiye](#), § 78; [Gillan ve Quinton / Birleşik Krallık](#), § 57; [Shimovolos / Rusya](#), § 50; ve [Brega ve Diğerleri / Moldova](#), § 43).

11. Özgürlük hakkı, demokratik bir toplumda son derece önemlidir. Bir kişi sırf kendi isteği ile özgürlüğünün elinden alınmasına razı olduğu gerekçesiyle, özellikle de söz konusu kişi öngörülen tedbire rıza göstermek veya karşı gelmek için gerekli hukuki ehliyete haiz değilse, Sözleşme'nin korumasından yararlanma hakkını kaybedemez ([H.L. / Birleşik Krallık](#), § 90; [Stanev / Bulgaristan](#) [BD], § 119).

12. Bir kişinin hukuki ehliyetinin bulunmaması, durumunu hiçbir şekilde anlayamadığı ve durumuna rıza gösteremediği anlamına gelmemektedir ([Shtukurov / Rusya](#), §§ 107-109; [Stanev / Bulgaristan](#) [BD], § 130; [D.D. / Litvanya](#), § 150).

3) Cezaevinde uygulanan tedbirler

13. Cezaevinde uygulanan ve tutukluluk koşullarını etkileyen disiplin tedbirlerinin, özgürlükten mahrumiyet teşkil ettiği düşünülemez. Bu tür tedbirler, normal şartlarda, kanuna uygun olarak gerçekleştirilen tutuklamanın koşullarında yapılan değişiklikler olarak değerlendirilmeli ve Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamı dışında bırakılmalıdır ([Bollan / Birleşik Krallık](#) [k.k.]).

4) Resmi yakalama ve tutuklamanın dışında kalan hallerde özgürlükten mahrumiyet

14. Sözleşme'nin 5. maddesinin uygulanabilirliği hususu, özellikle aşağıda belirtilen farklı durumlarda ortaya çıkmıştır:

- Bir kişinin psikiyatri veya sosyal bakım merkezlerine yerleştirilmesi (bkz. diğerleri arasında, [De Wilde, Ooms ve Versyp / Belçika](#); [Nielsen / Danimarka](#); [H.M. / İsviçre](#); [H.L. / Birleşik Krallık](#); [Storck / Almanya](#); [A. ve Diğerleri / Bulgaristan](#); [Stanev / Bulgaristan](#) [BD]);
- Havaalanlarındaki transit bölgelerde tutulmalar ([Amuur / Fransa](#); [Shamsa / Polonya](#); [Mogos ve Diğerleri / Romanya](#) [k.k.]; [Mahdid ve Haddar / Avusturya](#) [k.k.]; ve [Riad ve Idiab / Belçika](#));
- Polis merkezindeki sorgulamalar ([I.I. / Bulgaristan](#); [Osypenko / Ukrayna](#); [Salayev / Azerbaycan](#); [Farhad Aliyev / Azerbaycan](#); ve [Creangă / Romanya](#) [BD]);
- Polis tarafından gerçekleştirilen durdurma ve üst arama işlemleri ([Foka / Türkiye](#), [Gillan ve Quinton / Birleşik Krallık](#), ve [Shimovolos / Rusya](#));
- Polis tarafından kamu düzenini korumak gerekçesiyle uygulanan kalabalık kontrol tedbirleri ([Austin ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD]);
- Ev hapsi ([Mancini / İtalya](#); [Lavents / Letonya](#); [Nikolova / Bulgaristan](#) (no. 2); ve [Dacosta Silva / İspanya](#)).

5) Bir kimsenin özel şahıslar tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin pozitif yükümlülükler

15. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin ilk cümlesinde, Devlet'e, vatandaşlarının özgürlüklerinin korunması hususunda pozitif bir yükümlülük yüklenmektedir. Bu sebeple Devlet, yetkili makamların bilgi sahibi olduğu veya bilgi sahibi olması gereken özgürlükten yoksun bırakmayı önlemeye yönelik makul tedbirler olmak üzere, savunmasız kişilerin etkin bir şekilde korunmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür ([Storck / Almanya](#), § 102).

16. Eğer bir Devlet, bir kişinin özel şahıslar tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılmasına göz yumar veya bu duruma son vermezse, bu hususta ilgili Devlet'in sorumluluğu söz konusu olacaktır ([Riera Blume ve Diğerleri / İspanya](#); [Rantsev / Kıbrıs ve Rusya](#), §§ 319-321; [Medova / Rusya](#), §§ 123-125).

II. MADDE 5 § 1 KAPSAMINDA TUTUKLAMANIN KANUNA UYGUNLUĞU

1) Sözleşme'nin 5. maddesinin amacı

17. Sözleşme'nin 5. maddesinin esas amacı, keyfi veya haksız nitelikteki özgürlükten yoksun bırakma uygulamalarını önlemektedir ([McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], § 30). Sözleşme'nin anlamı kapsamında, özgürlük ve güvenlik hakkı “*demokratik bir toplumda*” çok önemli bir hak olarak değerlendirilmektedir ([Medvedyev ve Diğerleri / Fransa](#) [BD], § 76; [Ladent / Polonya](#), no. 11036/03, § 45, 18 Mart 2008).

18. Bu sebeple Mahkeme, bir kişinin kayıt dışı tutuklanmasının, Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamındaki temel güvenceleri tamamen geçersiz kılacağı ve söz konusu maddenin ağır şekilde ihlaline sebep olacağı kanısındadır. Tutuklama tarihi, saati ve yeri, tutuklunun adı, tutuklamanın gerekçeleri ve tutuklama işlemini gerçekleştiren kişinin adı gibi bilgileri içeren herhangi bir kaydın mevcut olmaması, diğerleri arasında, Sözleşmenin 5. maddesinin amacına aykırı bir durum olarak değerlendirilmelidir (bkz. [Kurt / Türkiye](#), § 125; [Anguelova / Bulgaristan](#), § 154). Ayrıca bu durum, Sözleşme kapsamında kanuna uygunluk şartına da aykırıdır ([Anguelova / Bulgaristan](#), aynı paragrafta).

2) İç hukuka uygunluk

19. Bir tutuklamanın, kanuna uygunluk şartını yerine getirebilmesi için, “kanunda öngörülen usule uygun olarak” gerçekleştirilmiş olması gerekir. Yani, tutuklama işlemi, iç hukuktaki usul ve esasa ilişkin hükümlere uygun olmalıdır (veya uygun olduğu yerde uluslararası hukuka, bkz. diğerleri arasında, [Medvedyev ve Diğerleri / Fransa](#) [BD], § 79).

20. Örneğin; Mahkeme, bir davada, tutukluluk süresinin uzatılmasına ilişkin olarak, kanunda öngörülen süre zarfında yetkililer tarafından başvuruda bulunulmadığından, Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır ([G.K. / Polonya](#), § 76). Buna karşılık, bir davada, belirli suç türlerine ilişkin sorgulamaların ne şekilde yürütülmesi gerektiğine dair genelgeye aykırı davranıldığı yönündeki iddialar, yakalama ve akabinde tutuklama işlemlerine ilişkin iç hukuktaki yasal dayanağı geçersiz kılmamıştır ([Talat Tepe / Türkiye](#), § 62).

3) İç hukuka uygunluğun incelenmesi

21. Normal şartlarda iç hukuku yorumlama ve uygulama görevi başta ulusal makamlara, özellikle de mahkemelere düşmesine karşın, iç hukuka uygun davranılmadığı takdirde Sözleşme'nin ihlalinin ortaya çıkacağı hallerde durum farklı olacaktır. Sözleşme'nin 5 § 1

maddesinin söz konusu olduğu davalarda, Mahkeme, iç hukukun gözetilip gözetilmediğinin incelenmesi amacıyla belirli derecede yetki kullanmalıdır (bkz. diğerleri arasında, [Creangă / Romanya](#) [BD], § 101; [Baranowski / Polonya](#), § 50; [Benham / Birleşik Krallık](#), § 41). Mahkeme, bu işlemi gerçekleştirirken, söz konusu tarihte geçerli olan hukuki durumu dikkate almalıdır (*Wioch / Polonya*, § 114).

4) Hukuk güvenliği ilkesi

22. Özgürlükten mahrumiyetin söz konusu olduğu hallerde, özellikle hukukgüvenliği ilkesine uyulması önemlidir. Bu sebeple, iç hukuk kapsamında özgürlükten yoksun bırakma koşullarının açık bir şekilde tanımlanması ve bizzat hukukun, Sözleşme ile belirlenen “*kanuna uygunluk*” standardını karşılayacak şekilde, uygulamada öngörülebilir olması gerekmektedir. Söz konusu standart; bir kimsenin, mevcut şartlar çerçevesinde ve gerekirse uygun bir tavsiyeyle, belirli bir fiilin sonuçlarını makul ölçüde öngörebilmesini temin edecek şekilde, hukuksal açıdan kesinliğin yeterince sağlanmasını gerektirmektedir (bkz. diğerleri arasında, [Creangă / Romanya](#), § 120; ve [Medvedyev ve Diğerleri / Fransa](#) [BD], § 80).

23. Örneğin; Mahkeme, ulusal mevzuat veya içtihat kapsamında belirli bir dayanağı olmaksızın, bir kişinin iddianame uyarınca tutuklu yargılanması Sözleşme’nin 5 § 1 maddesinin ihlaline sebep olduğuna karar vermiştir. ([Baranowski / Polonya](#), §§ 50-58). Aynı şekilde, kesin yasal bir dayanağı olmaksızın, tutukluluk süresinin basamaklıp gerekçelerle uzatılması da Sözleşme’nin 5 § 1 maddesine aykırıdır ([Svipsta / Letonya](#), § 86). Buna karşılık, bir davada, resmi bir tutuklama kararı olmaksızın, İddia Makamı tarafından, soruşturmaların genişletilmesi amacıyla, bir kişinin tutukluluk halinin devamına karar verilmesi, söz konusu maddenin ihlalini teşkil etmemiştir ([Laumont / Fransa](#), § 50).

24. Yerel makamlarca tutarsız ve çelişkili bir şekilde yorumlanan hükümler, Sözleşme uyarınca uyulması gereken “hukukun niteliği” standardını da karşılamayacaktır ([Nasrulloev / Rusya](#), § 77; [Ječius / Litvanya](#), §§ 53-59). Ancak, herhangi bir içtihadın mevcut olmadığı hallerde, Mahkeme, iç hukuku yorumlama görevini üstlenmez. Bu sebeple, Mahkeme, yerel mahkemelerin kanunda öngörülmüş bir usule aykırı davrandıkları sonucuna varmak istemeyebilir (bkz. [Wloch / Polonya](#), §§ 114-116; [Winterwerp / Hollanda](#), §§ 48-50).

25. Diplomatik nota, uluslararası hukuk kaynaklarından biri olsa da, yeterince kesin ve öngörülebilir olmadığı sürece, mürettebatın söz konusu notaya dayanarak tutuklanması, Sözleşme’nin 5 § 1 maddesinin anlamı çerçevesinde kanuna uygun değildir. Özellikle de, mürettebat üyelerinin yakalanma ve tutuklanma ihtimallerine ilişkin belirli bir atıfta

bulunulmaması, hukuki kesinlik ve öngörülebilirlik şartlarına aykırıdır ([Medvedyev ve Diğerleri / Fransa](#) [BD], §§ 96-100).

5) Keyfilikten koruma ilkesi

26. Ayrıca, özgürlükten yoksun bırakma, söz konusu bireyi keyfi uygulamalardan koruma amacına uygun olmalıdır (bkz. diğerleri arasında, [Witold Litwa / Polonya](#), § 78).

27. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinde yer alan “keyfilik” kavramı, iç hukukla bağdaşmamanın ötesinde bir nitelik taşımaktadır. Zira bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması, iç hukuka göre kanuna uygun olsa da, keyfi sayılabilmekte ve Sözleşme’ye aykırı görülebilmektedir ([Creangă / Romanya](#), § 84; [A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], § 164; “keyfilik” kavramına ilişkin ilkeler hakkında bilgi için bkz. [Saadi / Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 68-74).

28. Yerel mahkemelerin, tutuklama kararının süresinin dolması veya hatalı olduğunun tespit edilmesi halinde yeniden tutuklama kararı çıkarma hususunda ivedi bir şekilde hareket edip etmedikleri, bir kişinin tutukluluğunun keyfi olup olmadığının değerlendirilmesinde dikkate alınacak unsurlardan biridir ([Mooren / Almanya](#) [BD], § 80). Bu sebeple Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesi kapsamında, ilk tutuklama kararının son geçerlilik tarihi ile davanın üst mahkemeden alt mahkemeye iadesinin ardından yeni ve gerekçeli bir tutuklama kararının çıkarıldığı tarih arasında bir aydan az sürenin olduğu bir davada, başvuranın tutukluluğunun keyfi olmadığı kanaatine varmıştır ([Minjat / İsviçre](#), §§ 46 ve 48). Buna karşılık, davanın üst mahkemeden alt mahkemeye iadesinin ardından bir yıl sürenin geçtiği, bu süre zarfında başvuranın tutukluluk halinin devamının hangi gerekçelere dayandığı hususunda belirsizliğin söz konusu olduğu ve bununla birlikte alt mahkemenin başvuranın tutukluluğunu yeniden incelemesi için herhangi bir süre sınırının bulunmadığı bir davada, başvuranın tutukluluğunun keyfi olduğuna karar verilmiştir (bkz. [Khudoyorov / Rusya](#), §§ 136-37).

6) Mahkeme kararı

29. Mahkeme kararıyla belirlendiği sürece, tutukluluk süresi, kural olarak “*kanuna uygundur*”. Sonradan üst mahkemece kanuna aykırı olduğu tespit edilen bir karara dayalı tutuklama, iç hukukta halen geçerli sayılabilmektedir ([Bozano / Fransa](#), § 55). Yerel mahkemeler, tutuklama işlemlerinde bazı hataların mevcut olduğunu kabul etmiş, fakat buna rağmen tutuklamanın kanuna uygun olduğuna karar vermiş olsa da, söz konusu tutukluluk “*kanunda öngörülen usule*” uygun olmaya devam edebilmektedir ([Erkalo / Hollanda](#), §§ 55-56). Bu sebeple, tutuklama kararına ilişkin hatalar bile, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin

anlamı çerçevesinde, bahsi geçen tutukluluk süresini muhakkak kanuna aykırı kılmamaktadır ([Ječius / Litvanya](#), § 68; [Benham / Birleşik Krallık](#), §§ 42-47).

30. Mahkeme, yerel mahkemelerin yargı yetkileri dahilinde olan ve yargı yetkilerini aşan işlemlerini ayrı değerlendirmektedir ([Benham / Birleşik Krallık](#), §§ 43 ve sonraki paragraflar). İlgili tarafın usulüne uygun olarak duruşmadan haberdar edilmediği ([Khudoyorov / Rusya](#), § 129), yerel mahkemelerce ulusal mevzuatın gerektirdiği şekilde soruşturma yürütülmediği ([Lloyd ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), §§ 108 ve 116) veya alt mahkemelerin hapis cezasına alternatif tedbirleri gerektiği şekilde değerlendirmedikleri (aynı kararda, § 113) davalarda, ilk bakışta, verilen tutuklama kararlarının geçersiz olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan, yerel mahkemelerin eylemlerinin “*ciddi ve açık bir şekilde usulsüz*” anlamına geldiğine dair herhangi bir delilin söz konusu olmadığı bir davada, Mahkeme, tutuklamanın kanuna uygun olduğuna karar vermiştir (aynı kararda, § 114).

7) Kararların gerekçelendirilmesi ve keyfilikten koruma şartı

31. Tutuklama kararlarında gerekçenin bulunmaması veya yeterli olmaması, Mahkeme'nin, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında, tutuklamanın kanuna uygunluğunu değerlendirirken göz önüne aldığı unsurlardan biridir. Bu sebeple, adli makamların uzun süreli tutuklamaya ilişkin kararlarında herhangi bir dayanağın belirtilmemesi, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında yer alan keyfilikten koruma ilkesiyle bağdaşmayabilir ([Stašaitis / Litvanya](#), §§ 66-67). Aynı şekilde, tutuklamaya izin veren herhangi yasal bir hükme atıfta bulunmaksızın verilen fazla kısa bir karar da keyfilikten koruma şartını yeterince karşılamayacaktır ([Khudoyorov / Rusya](#), § 157).

32. Ancak Mahkeme, yerel mahkemelerin başvuranın tutukluluğuna ilişkin bazı dayanakların bulunduğu kanısında olduğu hallerde, tutuklama kararı gerekçesiz olsa da, başvuranın tutukluluk halinin iç hukuka uygun olduğu kanaatine varabilmektedir ([Minjat / İsviçre](#), § 43). Ayrıca, yerel mahkemelerin tutuklama kararını gerekçesiz olması sebebiyle bozduğu ancak başvuranın tutukluluğuna ilişkin bazı dayanakların bulunduğu kanısında olduğu bir davada, tutuklunun salıverilmesinin reddedilmesi ve tutuklamanın kanuna uygun olup olmadığının tespiti için davanın alt mahkemelere iade edilmesi, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin ihlaline sebep olmamıştır ([Minjat / İsviçre](#), § 47).

33. Gereken şey, somut gerekçelere dayanan ve belirli bir süre sınırının belirtildiği bir tutuklama kararıdır ([Meloni / İsviçre](#), § 53). Ayrıca, yetkililerin tutuklama yerine daha hafif tedbirleri değerlendirmeleri gerekmektedir ([Ambruszkiewicz / Polonya](#), § 32).

8) *Kabul edilebilir bazı usul hataları*

34. Aşağıda belirtilen usul hatalarının, başvuranın tutukluluk halinin kanuna aykırı olarak nitelendirilmesine sebep olmadığı tespit edilmiştir:

- Tutuklama kararının sanığa resmi olarak bildirilmemesi; içtihadta belirtilen istisnai durumlarda, yetkililerin, tutuklama kararının başvurana bildirildiğine gerçekten inanmaları sebebiyle, “ciddi ve açık bir şekilde usulsüzlük” söz konusu olmamıştır ([Marturana / İtalya](#), § 79; fakat [Voskuil / Hollanda](#) davasında, Mahkeme, kanunda öngörülen süre sınırı içinde tutuklama kararı bildirilmediği gerekçesiyle – 24 saatte bildirilmesi gerekirken 3 günde bildirilmiştir – ihlal kararı vermiştir);
- Yakalama emri veya tutuklama kararında, sonradan adli bir makamca düzeltilen basit bir yazım hatası ([Nikolov / Bulgaristan](#), § 63; [Douiyeb / Hollanda](#) [BD], § 52);
- Mahkemelerin nihai kararlarında belirtilen olaylar göz önüne alınarak, başvuranın tutuklanmasına ilişkin yasal dayanağın yenilenmesi ([Gaidjurgis / Litvanya](#) [k.k.]). Ancak, söz konusu yenilemeye ilişkin makul gerekçelerin belirtilmemesi, Mahkeme’nin, Sözleşme’nin 5 § 1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmasına yol açabilir ([Calmanovici / Romanya](#), § 65).

9) *Tahliye kararının icrasının gecikmesi*

35. Hukukun üstünlüğüne bağlı bir Devlette, bir mahkemenin tahliye kararına rağmen kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının sürdürülmesi düşünülemez ([Assanidze / Gürcistan](#) [BD], § 173) Ancak Mahkeme, tahliye kararının icra edilmesindeki bazı gecikmelerin anlaşılabilirliğini ve çoğunlukla da kaçınılmaz olduğunu kabul etmektedir. Yine de ulusal makamlar, söz konusu gecikmeleri en aza indirmeye çalışmalıdır ([Giulia Manzoni / İtalya](#), § 25). Başvuranın “*derhal*” salıverilmesine ilişkin kararın icrasında on bir saatlik bir gecikmenin yaşandığı bir davada, söz konusu gecikmenin Sözleşme’nin 5 § 1 maddesine aykırı olduğuna karar verilmiştir ([Quinn / Fransa](#), §§ 39-43; [Giulia Manzoni / İtalya](#), § 25).

III. MADDE 5 § 1 KAPSAMINDA İZİN VERİLEN ÖZGÜRLÜKTEN MAHRUMİYET KOŞULLARI

A. Mahkumiyet sonrası tutukluluk

Madde 5 § 1(a)

" Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkumiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;"

1) Mahkumiyet kararının varlığı

36. Mahkemece verilen ve özgürlükten mahrumiyete yol açan her türlü "mahkumiyet" kararı, Sözleşme'nin 5 § 1(a) maddesi kapsamına girmektedir. Bu kapsamda, bir eylemin, ilgili Devletin iç hukukunda ceza gerektiren bir suç veya disiplin suçu olarak sınıflandırılmış olmasına bakılmamaktadır ve kişinin suçlu bulunduğu eylemin hukuki niteliğine bağlı bir ayırım yapılmamaktadır ([Engel ve Diğerleri / Hollanda](#), § 68; [Galstyan / Ermenistan](#), § 46).

37. Mahkumiyet ifadesi, suçluluğun tespiti anlamına gelir ([Van Droogenbroeck / Belçika](#), § 35; [M. / Almanya](#), § 87) ve bir suçun işlendiği, kanuna göre sabit bulunmadığı sürece mahkumiyet söz konusu olamaz ([Guzzardi / İtalya](#), § 100; [M. / Almanya](#), § 87) ve herhangi bir ceza veya özgürlükten yoksun bırakmayı gerektiren herhangi bir tedbir uygulanamaz ([Van Droogenbroeck / Belçika](#), § 35; [B. / Avusturya](#), § 38; [M. / Almanya](#), § 87).

38. Söz konusu madde, Sözleşme'ye Taraf Devletlerin, kendi sınırları dışında bulunan yetkili mahkemelerce verilmiş tutuklama kararlarını icra etmelerine engel teşkil etmez ([X / Federal Almanya Cumhuriyeti](#), 14 Aralık 1963 tarihli Komisyon kararı). Sözleşme'ye Taraf Devletler, mahkumiyetle sonuçlanan yargılamaların Sözleşme'nin 6. maddesinin tüm koşullarına uygun olup olmadığını incelemekle yükümlü değildir ([Drozd ve Janousek / Fransa ve İspanya](#), § 110); ancak bir mahkumiyet, adaletin bariz bir şekilde inkarının sonucu olamaz ([İlaşcu ve Diğerleri / Moldova ve Rusya \[BD\]](#), § 461; [Stoichkov / Bulgaristan](#), § 51).

2) Yetkili mahkeme

39. Bu kapsamda kullanılan "mahkeme" sözcüğü, en önemli ortak temel özelliği yürütme organından ve davanın taraflarından bağımsız hareket etmek olan ve aynı zamanda yargı usulüne ilişkin güvenceler sağlayan organları ifade etmektedir ([De Wilde, Ooms ve Versyp / Belçika](#), § 78; [Weeks / Birleşik Krallık](#), § 61). Ancak, usul şekillerinin, mahkemenin

müdahalesinin gerekli olduğu davaların tümünde muhakkak aynı olması şart değildir. Bir yargılamada yeterince güvence sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek için, söz konusu yargılamanın gerçekleştirildiği koşulların kendine özgü niteliği göz önünde bulundurulmalıdır ([De Wilde, Ooms ve Versyp / Belçika](#), § 78).

40. Ayrıca, söz konusu organ, sadece danışmanlık işlevlerini yerine getiren bir organ olarak kalmamalı, aynı zamanda tutuklamanın kanuna uygunluğu hakkında karar verme ve eğer tutuklama kanuna uygun değilse, tahliye kararı verme yetkisine sahip olmalıdır ([X. / Birleşik Krallık](#), § 61; [Weeks / Birleşik Krallık](#), § 61).

3) Tutuklamanın mahkumiyetten “sonra” gerçekleşmesi koşulu

41. Burada geçen “sonra” ifadesi, tutuklamanın sadece zaman bakımından mahkumiyetin ardından gelmesi anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda tutuklama, mahkumiyetin bir sonucu olmalı, mahkumiyetin ardından ve mahkumiyete bağlı olarak veya mahkumiyet sebebiyle gerçekleşmelidir ([Van Droogenbroeck / Belçika](#), § 35; [Weeks / Birleşik Krallık](#), § 42; [M. / Almanya](#), § 88). Kısacası, mahkumiyet kararı ile söz konusu özgürlükten yoksun bırakma arasında yeterli bir nedensellik ilişkisi bulunmalıdır ([Monnell ve Morris / Birleşik Krallık](#), § 40; [M. / Almanya](#), § 87).

42. Ancak, zaman geçtikçe, tutukluluk halinin devamına ve yeniden tutuklamaya ilişkin kararların (tutuklama süresinin uzatılması da dahil), yasama organının veya mahkemenin amaçlarıyla bağlantılı olmayan gerekçelere veya söz konusu amaçlar bakımından makul olmayan bir değerlendirmeye dayandırıldığı bir duruma gelindiğinde, söz konusu nedensellik ilişkisi giderek zayıflayabilmekte ve sonunda ortadan kalkabilmektedir. Bu durumda, başlangıçta kanuna uygun olan bir tutuklama, keyfi bir özgürlükten mahrumiyete dönüşecek ve dolayısıyla Sözleşme’nin 5. maddesiyle bağdaşmaz hale gelecektir ([Van Droogenbroeck / Belçika](#), § 40; [Weeks / Birleşik Krallık](#), § 49; [M. / Almanya](#), § 88).

43. “Mahkumiyetten sonra” ifadesi, kesinleşmiş mahkumiyet kararı ile sınırlı olacak şekilde yorumlanamaz; aksi takdirde, tutuklu olmayan, fakat haklarında hüküm verilmiş sanıkların duruşmada hazır bulduklarında tutuklanmaları, söz konusu ifadenin anlamı kapsamına girmeyecektir. Ayrıca, temyiz veya inceleme aşamasında tutuklanan bir kişinin, Sözleşme’nin 6. maddesine uygun olarak yapılan bir yargılama ile sabit bulunmuş olan suçluluk durumu da göz ardı edilemez ([Wemhoff / Almanya](#), § 9).

44. Akli dengesi yerinde olmayan kişilerin, haklarında mahkumiyet kararı verildikten sonra psikiyatri merkezlerinde tutulmaları, Madde 5 § 1(a) kapsamında değerlendirilmektedir ([X. /](#)

[Birleşik Krallık](#), § 39). Ancak, söz konusu madde, beraat kararı verildikten sonraki durumları kapsamaz ([Luberti / İtalya](#), § 25).

4) Temyiz işlemlerinin etkisi

45. Tutukluluk süresinin kural olarak kanuna uygun olması için, söz konusu tutuklamanın mahkeme kararıyla gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bir mahkemenin mahkumiyet kararı vermiş olmakla iç hukuk bakımından hata yaptığının sonradan tespit edilmiş olması, tutukluluk süresinin geçerliliğini muhakkak geriye yürür bir şekilde etkilemeyecektir. Strazburg organları, haklarındaki mahkumiyet kararlarının veya hapis cezalarının maddi veya hukuki hatalara dayandığının yerel üst derece mahkemelerince tespit edilmiş olması nedeniyle şikayetçi olan, ceza gerektiren suçlardan hüküm giymiş kişilerin başvurularını reddetmiştir ([Benham / Birleşik Krallık](#), § 42). Ancak, mahkumiyetin ardından gerçekleştirilen tutuklama, iç hukukta herhangi bir dayanağının bulunmaması veya keyfi olması halinde, kanuna aykırıdır ([Tsirlis ve Kouloumpas / Yunanistan](#), § 62).

B. Mahkeme kararına riayetsizlik sebebiyle veya yasal bir yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla tutuklama

Madde 5 § 1(b)

" Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;"

1) Mahkeme kararına riayetsizlik

46. Sözleşme'nin 5 § 1 (b) maddesinin ilk kısmında kullanılan ifadede, yakalanan veya tutuklanan kişinin, mahkeme kararına riayet edebilecekken, riayet etmemiş olduğu varsayılmaktadır ([Beiere / Letonya](#), § 49).

47. Bir kişi, haberdar edilmediği bir mahkeme kararına riayet etmemekten sorumlu tutulamaz (aynı kararda, § 50).

48. Yerel makamlar, demokratik bir toplumda kanuna uygun olarak verilmiş bir mahkeme kararına riayet edilmesini sağlamanın önemi ile özgürlük hakkının önemi arasında adil bir denge sağlamalıdır. Bu hususta, mahkeme kararının amacı, karara riayet edebilirlik ve

tutukluluğun süresi gibi faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Orantılılık hususunun, genel anlamda bakıldığında özel bir önemi vardır ([Gatt / Malta](#), § 40).

49. Sözleşme organları, 5 § 1(b) maddesinin ilk kısmı kapsamında, adli para cezasını ödememe (bkz. [Airey / İrlanda](#), Komisyon kararı), mahkeme kararının gerektirdiği akıl sağlığıyla ilgili bir sağlık muayenesinden geçmeyi ([X / Federal Almanya Cumhuriyeti](#), 10 Aralık 1975 tarihli Komisyon kararı) veya kan testi yaptırmayı reddetme ([X. / Avusturya](#), Komisyon kararı), ikametle ilgili kısıtlamalara uymama ([Freda / İtalya](#), Komisyon kararı), çocukları diğer ebeveyne teslim etme kararına aykırı davranma ([Paradis / Almanya \[k.k.\]](#)), teminata bağlama kararlarına riayet etmeme ([Steel ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#)), kefalet koşullarına aykırı hareket etme (yukarıda anılan [Gatt / Malta](#)) ve psikiyatri hastanesine kapatılma (yukarıda anılan [Beiere / Letonya](#) davasında, mahkemece verilen tutuklama kararının “*kanuna uygun*” olmadığı tespit edilmiştir) gibi konuları içeren davaları incelemişlerdir.

2) Kanunda öngörülen bir yükümlülüğün yerine getirilmesi

50. Sözleşme'nin 5 § 1(b) maddesinin ikinci kısmında, sadece, kanunda öngörülen yükümlülüğün “*yerine getirilmesini sağlamak*” amacıyla bir kişinin tutuklanmasına izin verilmektedir. Dolayısıyla, söz konusu kişiye ait olan ve yerine getirilmemiş bir yükümlülüğün bulunması ve yakalama ve tutuklama işlemlerinin, bahsi geçen yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak maksadıyla gerçekleştirilmiş olması ve cezalandırıcı nitelikte olmaması gerekmektedir. Söz konusu yükümlülük yerine getirildiğinde, Madde 5 § 1(b) kapsamında tutuklamanın hukuki dayanağı ortadan kalkmış olacaktır ([Vasileva / Danimarka](#), § 36).

51. Söz konusu yükümlülük, belirli ve somut nitelikte olmalıdır ([Ciulla / İtalya](#), § 36). Bu ifadenin geniş kapsamlı olarak yorumlanması, hukukun üstünlüğü kavramı ile bağdaşmayan sonuçlar doğuracaktır ([Engel ve Diğerleri / Hollanda](#), § 69; [Iliya Stefanov / Bulgaristan](#), § 72).

52. Bir tutuklamanın Sözleşme kapsamında kabul edilebilir olması için, “*kanunda öngörülen yükümlülüğün*” daha hafif tedbirlerle yerine getirilemeyecek olması gerekmektedir ([Khodorkovskiy / Rusya](#), § 136). Ayrıca, orantılılık ilkesi, demokratik bir toplumda söz konusu yükümlülüğün derhal yerine getirilmesini sağlamanın önemi ile özgürlük hakkının önemi arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir ([Saadi / Birleşik Krallık \[BD\]](#), § 70).

53. Mahkeme, bu durumu değerlendirirken, ilgili mevzuattan doğan yükümlülüğün konusu ve amacını da kapsayacak şekilde, bahsi geçen yükümlülüğün niteliğini, tutuklanan kişinin

durumunu ve tutuklamaya yol açan özel koşulları ve tutuklama süresini göz önünde bulundurmaktadır ([Vasileva / Danimarka](#), § 38; [Epple / Almanya](#), § 37).

54. Sözleşmenin 5 § 1(b) maddesinin ikinci kısmı kapsamında, bir ülkeye giriş yaparken güvenlik kontrolünden geçme ([McVeigh ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), (Komisyon Raporu)), kimlik ibrazı ([Vasileva / Danimarka](#); [Novotka / Slovakya](#) [k.k.]; [Sarigiannis / İtalya](#)), psikiyatrik muayeneden geçme ([Nowicka / Polonya](#)), belirli bir yerden ayrılma ([Epple / Almanya](#)) ve sorgulanmak üzere polis merkezinde hazır bulunma ([Iliya Stefanov / Bulgaristan](#); [Osypenko / Ukrayna](#); ve [Khodorkovskiy / Rusya](#)) gibi yükümlülükler ele alınmaktadır.

C. Suç şüphesiyle tutuklama

Madde 5 § 1(c)

"Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;"

1) Yakalama veya tutuklamanın amacı

55. "Kişinin yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması" ifadesi, Madde 5 § 1(c) kapsamında yakalama veya tutuklamanın gerekçeleri olarak belirtilen durumların üçünü de nitelemektedir ([Lawless / İrlanda](#) (no. 3), §§ 13 ve 14; [İrlanda / Birleşik Krallık](#), § 196).

56. Madde 5 § 1(c) gereğince, bir kişi, sadece ceza yargılamaları kapsamında, suç işlediği şüphesiyle yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere tutuklanabilir ([Ječius / Litvanya](#), § 50; [Schwabe ve M.G. / Almanya](#), § 72).

57. Şüphelinin mahkeme önüne çıkarılması amacının varlığı, söz konusu amacın gerçekleştirilmesinden bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Sözleşme'nin 5 § 1(c) maddesinde, başvuran yakalandığı sırada veya gözaltındayken, polisin başvuranı suçlamak için yeterli delil elde etmiş olduğu varsayılmamaktadır ([Erdagöz / Türkiye](#), § 51). Madde 5 § 1(c) uyarınca, gözaltındayken yapılan sorgunun amacı, tutuklamanın dayanağı olan somut şüpheyi teyit etmek veya ortadan kaldırmak suretiyle ceza soruşturmasını ilerletmektir ([Brogan ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), §§ 52-54; [Labita / İtalya](#) [BD], § 155; [O'Hara / Birleşik Krallık](#), § 36).

58. Madde 5 § 1 (c) uyarınca gerçekleştirilen tutuklama, belirtilen amaçla orantılı bir tedbir olmalıdır ([Ladent / Polonya](#), §§ 55-56).

59. “Yetkili adli merci” ifadesi, Sözleşme’nin 5 § 3 maddesinde belirtilen “yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli” ile aynı anlama gelmektedir ([Schiesser / İsviçre](#), § 29).

2) “Makul şüphe” ifadesinin anlamı

60. Suç işlediğine dair “makul şüphe” ifadesi, bir kişinin suç işlemiş olabileceği konusunda tarafsız bir gözlemciyi ikna edebilecek olayların ve bilgilerin varlığı anlamına gelmektedir ([Erdagöz / Türkiye](#), § 51; [Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 32). Bu sebeple, şikayetin dayanaktan yoksun olup olmadığını tespit etmek amacıyla, yetkili makamlar tarafından davaya konu olaylara hakkında gerçek bir soruşturma yürütülmemesi Sözleşme’nin 5 § 1(c) maddesinin ihlaline sebep olmaktadır ([Stepuleac / Moldova](#), § 73; [Elci ve Diğerleri / Türkiye](#), § 674).

61. Ancak neyin “makul” olduğu, olayın tüm koşullarına bağlıdır ([Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 32).

62. Terör suçları bağlamında, Sözleşme’ye Taraf Devletlerden, gizli bilgi kaynaklarını ifşa etmek suretiyle, şüpheli teröristin tutuklanmasına dayanak teşkil eden şüphenin makullüğünün saptanması istenemez. Buna karşılık, Mahkeme’nin kanaatine göre, terör suçlarıyla mücadelenin gerekliliği, “makullük” kavramının Madde 5 § 1(c) kapsamındaki güvenceye hanel getirecek şekilde genişletilmesini haklı kılamaz ([O’Hara / Birleşik Krallık](#), § 35).

63. Bir davada, kimliği bilinmeyen bir ihbarcının sunduğu kulaktan dolma deliller, başvuranın mafyayla bağlantılı faaliyetlere iştirak etmiş olduğuna dair “makul şüphe” teşkil edecek kadar yeterli bulunmamıştır ([Labita / İtalya](#) [BD], §§ 156 ve sonraki paragraflar). Buna karşılık, bir davada, şüphelilerin birkaç yıl önce başvuran aleyhinde verdikleri ifadelerini daha sonra geri almaları, başvuran hakkındaki makul şüpheyi ortadan kaldırmamıştır. Ayrıca, söz konusu durum, tutuklama emrinin kanuna uygunluğunu da etkilememiştir ([Talat Tepe / Türkiye](#), § 61).

3) “Suç” ifadesi

64. “Suç” ifadesinin, Sözleşme’nin 6. maddesinde belirtilen “ceza gerektiren suç” ibaresinde olduğu gibi kendine özgü bir anlamı vardır. Suçun iç hukuktaki vasfı, dikkate

alınması gereken faktörlerden biridir. Ancak, bu hususta, yargılamaların niteliği ve verilen cezanın ağırlığı da göz önüne alınmalıdır ([Benham / Birleşik Krallık](#), § 56).

65. “Suç”, belirli ve somut olmalıdır. Devletin sürekli olarak suça eğilimli olması sebebiyle tehlike arz ettiğini düşündüğü bir kimse hakkında önleyici tutuklama tedbiri uygulanamaz ([Guzzardi / İtalya](#), § 102; [Ciulla / İtalya](#), § 40; [M. / Almanya](#), § 89; [Shimovolos / Rusya](#), § 54).

D. Çocukların tutulması

Madde 5 § 1(d)

"Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;"

1) Genel olarak

66. Avrupa standartlarına göre ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin CM (72) sayılı Kararı çerçevesinde, çocuk kavramı, 18 yaşını doldurmamış kişileri kapsamaktadır ([Koniarska / Birleşik Krallık](#) [k.k.] (X / İsviçre, 14 Aralık 1979 tarihli Komisyon kararı).

67. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin (d) bendi, sadece çocukların tutulmasına imkan veren bir hüküm değildir. Bu fıkrada aynı zamanda, çocukların tutulabileceği belirli koşullar ayrıntılara inilmeksizin açıklanmaktadır. Buna göre, çocukların a) gözetim altında eğitim amacıyla veya b) yetkili merci önüne çıkarılmak üzere tutulabileceği belirtilmektedir ([Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga / Belçika](#), § 100).

2) Eğitim amaçlı gözetim

68. Sözleşme'nin 5 § 1(d) maddesinin ilk kısmı, mahkeme kararı veya idari bir emir gereğince, çocuğun bir eğitim kurumuna devam etmesini sağlamak amacıyla tutulmasına imkan vermektedir.

69. Çocukların tutulması kapsamında, “eğitim amaçlı gözetim” ifadesi, sınıf içi öğretim kavramıyla eşdeğer tutulmamalıdır. Burada bahsedilen gözetim, velayet haklarının, yetkililer tarafından, söz konusu çocuğun yararını gözeterek ve korunmasını sağlamak amacıyla kullanılmasını kapsamalıdır ([Ichin ve Diğerleri / Ukrayna](#), § 39; [D.G. / İrlanda](#), § 80).

70. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin (d) bendi, gözetimli eğitim rejimine bir geçiş niteliği taşıyan geçici bir tutuklama tedbirinin alınmasına engel teşkil etmemektedir. Ancak bu gibi durumlarda, çocuğun tutukevine sevk edilmesinin hemen ardından, amaca uygun yeterli

kaynakları bulunan bir kurumda (açık veya kapalı) söz konusu rejimin fiilen uygulanmasına geçilmelidir ([Bouamar / Belçika](#), § 50).

71. Şayet Devlet, özgürlükten mahrumiyeti gerektiren eğitim amaçlı bir gözetim sistemini seçmiş ise, Sözleşme'nin 5 § 1(d) maddesinin koşullarına uygun olarak, söz konusu sistemin güvenlik ve eğitime ilişkin ihtiyaçlarını karşılayacak uygun kurumsal tesisleri de hayata geçirmek zorundadır ([A. ve Diğerleri / Bulgaristan](#), § 69; [D.G. / İrlanda](#), § 79).

72. Mahkeme, çocuk ıslah evinin, herhangi bir eğitim faaliyeti sunmuyorsa, “*eğitim amaçlı gözetim*” teşkil etmediği kanaatindedir ([Ichin ve Diğerleri / Ukrayna](#), § 39).

3) Yetkili adli merci

73. Sözleşme'nin 5 § 1(d) maddesinin ikinci kısmı, bir çocuğun yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere usulüne uygun olarak tutulmasına imkan vermektedir. Hazırlık çalışmalarına göre, bu hüküm, çocuğun, hukuki veya idari işlemler öncesinde tutulmasını kapsamaktadır. Ceza yargılamalarıyla ilişkili tutuklama ise 5 § 1(c) maddesi kapsamına girmektedir.

74. Ancak, bir davada, hakkında suç isnat edilen bir çocuğun, akıl sağlığıyla ilgili bir karara varabilmek için gerekli olan psikiyatri raporunun hazırlanması sırasında tutulmasının, yetkili adli merci önüne çıkarılması amacıyla gerçekleştirilmiş olması sebebiyle Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin (d) bendi kapsamına girdiği kanaatine varılmıştır (yukarıda anılan [X. / İsviçre](#), [k.k.]).

E. Kişinin tıbbi veya sosyal sebeplerle tutulması

Madde 5 § 1(e)

"Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;"

1) Genel olarak

75. Sözleşme'nin 5 § 1(e) maddesinde, bulaşıcı hastalık yayabilecek kişiler, akli dengesi yerinde olmayanlar, alkol veya uyuşturucu madde bağımlıları ve serseriler gibi farklı insan kategorilerinden söz edilmektedir. Bu insanların hepsi arasında, tıbbi tedavi amacıyla veya sosyal politikanın gerekleri sebebiyle veya hem tıbbi hem de sosyal gerekçelerle özgürlüklerinden yoksun bırakılabilecek olmaları bakımından bir bağlantı bulunmaktadır ([Enhorn / İsveç](#), § 43).

76. Sözleşme’de, toplumsal uyumsuzluk yaşayan söz konusu kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarına imkan verilmesinin nedeni, bu kişilerin sadece kamu güvenliği açısından tehlike arz etmeleri değil, aynı zamanda tutulmalarının kendi menfaatlerine de uygun olmasıdır (aynı kararda; [Guzzardi / İtalya](#), § 98, son cümlesi).

2) *Bulaşıcı hastalık yayabilecek kişilerin tutulması*

77. Bir kişinin, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla tutulmasının “*kanuna uygunluğu*” değerlendirilirken dikkate alınacak başlıca koşullar;

- a) Bulaşıcı hastalığın yayılmasının kamu sağlığı veya güvenliği açısından tehlike arz edip etmediği; ve
- b) Daha hafif tedbirlerin kamu yararının korunması bakımından yetersiz görülmesi nedeniyle, hastalığın yayılmasının önlenmesi için, bulaşıcı hastalık taşıyan kişinin tutulmasının başvuru son çare olup olmadığıdır.

Söz konusu koşullar yerine getirilmediği takdirde, özgürlükten yoksun bırakmanın dayanağı da ortadan kalmış olacaktır ([Enhorn / İsveç](#), § 44).

3) *Akli dengesi yerinde olmayan kişilerin tutulması*

78. Psikiyatri, hem tıbbi hem de sosyal açıdan sürekli gelişmekte olan bir alan olduğundan, “*akli dengesi yerinde olmayan kişi*” ifadesinin kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak bu ifade, bir kişinin, sırf görüşleri veya davranışları yerleşik normların dışına çıktığı gerekçesiyle tutulabileceği şeklinde yorumlanamaz ([Rakevich / Rusya](#), § 26).

79. Bir kişi, en az aşağıda belirtilen üç koşul yerine getirilmedikçe, “akli dengesinin yerinde olmadığı” gerekçesiyle özgürlüğünden yoksun bırakılamaz ([Stanev / Bulgaristan](#) [BD], § 145; [D.D. / Litvanya](#), § 156; [Kallweit / Almanya](#), § 45; [Shtukurov / Rusya](#), § 114; ve [Varbanov / Bulgaristan](#), § 45; [Winterwerp / Hollanda](#), § 39):

- a) Acil durumlar dışında, bir kimsenin akli dengesinin yerinde olmadığı, tarafsız bir doktor tarafından güvenilir bir şekilde tespit edilmiş olmalıdır;
- b) Kişinin akıl hastalığı, zorunlu olarak bir yere kapatılmasını gerektirecek nitelikte olmalıdır. Olayın şartlarının özgürlüğün kısıtlanmasını gerektirdiği ortaya konmalıdır;
- c) Kişi tutulduğu sürece, tarafsız doktor raporuyla kanıtlanan akıl hastalığının devam etmesi gerekmektedir.

80. Yukarıda belirtilen koşullardan ikincisi dikkate alındığında, akıl hastalığı olan bir kimsenin, sadece hastalığının iyileşmesi veya hafiflemesi için terapiye, ilaç tedavisine veya

farklı bir klinik tedaviye ihtiyacı olması durumunda değil, aynı zamanda söz konusu kişinin kendisine ve başkalarına zarar vermesinin önlenmesi gibi amaçlarla kontrol ve gözetim altında tutulması gerektiği hallerde de özgürlüğünden yoksun bırakılması gerekebilmektedir ([Hutchison Reid / Birleşik Krallık](#), § 52).

81. Ulusal makamların, bir kişinin “akli dengesinin yerinde olmadığı” gerekçesiyle tutulmasına karar verirken, belirli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğu kabul edilmelidir; zira belirli bir davada ibraz edilen delilleri değerlendirme görevi ilk önce söz konusu makamlara düşmektedir ([H.L. / Birleşik Krallık](#), § 98).

82. Sözleşme’nin 5 § 1 maddesinin (e) bendi uyarınca, bir kişinin akli dengesinin bozuk olduğunun güvenilir yöntemlerle saptanması gereken tarih, kişinin söz konusu durumu sebebiyle özgürlüğünden yoksun bırakılması tedbirinin kabul edildiği tarihtir ([O.H. / Almanya](#), § 78).

83. Şayet tıbbi deliller iyileşmenin olduğunu gösteriyorsa, bu durumda yetkililerin başvuranın tutulma durumuna son verip vermemeyi değerlendirmek için biraz zamana ihtiyaçları olabilmektedir ([Luberti / İtalya](#), § 28). Ancak, sadece idari sebeplerle kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmaya devam edilmesi haklı kılınmaz ([R.L. ve M.-J.D. / Fransa](#), § 129).

84. Akli dengesi bozuk kişilerin, hastanede, klinikte veya bu hususta yetkili farklı uygun bir kurumda tutulmaları gerekmektedir ([Ashingdane / Birleşik Krallık](#), § 44; [O.H. / Almanya](#), § 79).

85. Buna karşılık, akli dengesi bozuk bir kişi, uygun kuruma sevk edilmeden önce, aradaki bekleme süresinin çok uzun olmaması şartıyla, özel olarak akıl hastalarının tutulması amacıyla kurulmuş olmayan bir kuruma geçici olarak yerleştirilebilir (bkz. [Pankiewicz / Polonya](#), §§ 44-45; [Morsink / Hollanda](#), §§ 67-69; [Brand / Hollanda](#), §§ 64-66).

4) Alkol ve uyuşturucu madde bağımlılarının tutulması

86. Sözleşme’nin 5 § 1(e) maddesi, dar anlamıyla, sadece “*alkol bağımlılığı*” klinik aşamaya ulaşmış kişileri ifade eden “*alkoliklerin*” tutulmasına imkan verdiği şeklinde yorumlanmamalıdır; zira söz konusu madde kapsamında, alkolün kullanıcılarına ve topluma verdiği zararları azaltmak veya alkol alımından sonra ortaya çıkabilecek tehlikeli davranışları önlemek amacıyla, alkol bağımlılığı olan kişilerin, devlet tarafından özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarına engel teşkil edecek herhangi bir hüküm bulunmamaktadır ([Kharin / Rusya](#), § 34).

87. Bu sebeple, tıbben “alkolik” olarak tanımlanmayan, ancak alkolün etkisiyle sergilediği tavır ve davranışları kendisi veya kamu düzeni açısından tehlike arz eden bir kişi, sağlığı veya kişisel güvenliği gibi menfaatlerinin veya kamu düzeninin korunması amacıyla gözaltına alınabilmektedir ([Hilda Hafsteinsdóttir / İzlanda](#), § 42). Ancak bu, Sözleşme’nin 5 § 1(e) maddesinin, bir kişinin sırf alkol aldığı gerekçesiyle tutulmasına imkan verdiği anlamına gelmemektedir ([Witold Litwa / Polonya](#), §§ 61-62).

5) Serserilerin tutulması

88. İçtihatla, “*serseri*” kavramına fazla yer verilmemiştir. Bu kavram, sabit bir ikametgahı bulunmayan, geçim kaynağı olmayan ve düzenli bir işi ve mesleği bulunmayan kişileri kapsamaktadır. Belçika Ceza Kanunu’ndan esinlenen bu üç şartın, bir arada olması ve aynı kişide aynı zamanda bulunması gerekmektedir ([De Wilde, Ooms ve Versyp / Belçika](#), § 68).

F. Yabancıların tutulması

Madde 5 § 1(f)

"Kişinin usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkındaderdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;"

1) Ülkeye izinsiz girişi önlemek amacıyla tutma

89. Sözleşme’nin 5 § 1(f) maddesi, göç bağlamında, Devletlere yabancı uyrukluların özgürlüğünü kontrol etme imkanı tanımaktadır. Söz konusu maddenin ilk kısmı, bir sığınmacı veya göçmenin, Devlet tarafından ülkeye giriş izni verilmeden önce tutulmasına imkan vermektedir. Ancak söz konusu tutma, özgürlük hakkını korumayı ve hiç kimsenin özgürlüğünden keyfi bir şekilde yoksun bırakılmamasını sağlamayı amaçlayan Sözleşme’nin 5. maddesinin bu genel amacına uygun olmalıdır ([Saadi / Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 64-66).

90. Tutmanın keyfi olmaması gerektiğine dair ilke, Sözleşme’nin 5 § 1(f) maddesinin ilk kısmı kapsamındaki tutma tedbirinde, söz konusu maddenin ikinci kısmında olduğu gibi uygulanmaktadır (aynı kararda, § 73).

91. Bu sebeple, Sözleşme’nin 5 § 1(f) maddesinin ilk kısmı bağlamında, “*keyfilikten arınımlık*” ifadesi, söz konusu tutmanın iyi niyetle yapılması; kişinin ülkeye izinsiz girişini önleme amacıyla sıkı sıkıya ilişkili olması; tutma tedbirinin ceza gerektiren suçları işleyenlerden ziyade hayatlarından endişe ederek kendi ülkelerinden kaçan yabancılara

uygulandığı dikkate alınarak tutma yerinin ve koşullarının uygun olması; ve tutma süresinin amacının gerektirdiği makul süreyi aşmaması gerektiği anlamına gelmektedir (aynı kararda, § 74).

92. Mahkeme, tutuklama kararının uygulanma şeklini incelerken, muhtemel göçmenlerin özel durumunu göz önünde bulundurmalıdır (bkz. başvuran ve üç çocuğunun, yetişkinlere özel kapalı bir tesiste tutulduğu [Kanagaratnam / Belçika](#) davası, § 80; refakatsiz bir çocuğun basmakalıp gerekçelerden ötürü tutulmasıyla ilgili [Rahimi / Yunanistan](#) davası, § 108).

2) Sınır dışı etme ya da iade amacıyla tutma

93. Madde 5 § 1(f), tutma tedbirinin, kişinin suç işlemesini veya kaçmasını önlemek gibi amaçlarla makul olarak gerekli görülmesini öngörmemektedir. Bu anlamda, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin (f) bendi, (c) bendinden farklı bir koruma seviyesi sağlamaktadır. (f) bendi kapsamında gereken tek şey “sınır dışı etme veya iade işleminin yürütülmekte olmasıdır”. Dolayısıyla, sınır dışı etme kararının altında yatan sebebin, söz konusu kararın uygulanması bakımından, iç hukukta veya Sözleşme hukukunda haklı görülüp görülmeyeceğinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır ([Chahal / Birleşik Krallık](#), § 112; [Čonka / Belçika](#), § 38; [Nasrulloev / Rusya](#), § 69; [Soldatenko / Ukrayna](#), § 109).

94. Resmi bir talepte bulunulmamış veya iade kararı verilmemiş olsa dahi, tutma tedbiri, Sözleşme'nin 5 § 1(f) maddesinin ikinci kısmındaki hükmün amaçları bakımından, yetkili makamlarca yürütülen soruşturmalarda haklı kılınabilir; zira söz konusu soruşturmalar bahsi geçen hükme ilişkin olarak gerçekleştirilen “işlemler” şeklinde değerlendirilebilir ([X / İsviçre](#), 9 Aralık 1980 tarihli Komisyon kararı).

95. Sözleşme'nin 5 § 1(f) maddesinin ikinci kısmına göre, özgürlükten yoksun bırakma tedbiri, ancak sınır dışı etme veya iade işlemleri devam ettiği sürece haklı gerekçelere dayanacaktır. Ancak söz konusu işlemler gerekli itina ile yürütülmediği takdirde, tutma tedbirinin Sözleşme'nin 5 § 1(f) maddesine uygunluğu sona erecektir ([A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], § 164).

96. Sözleşme'nin 5 § 1(f) maddesi kapsamında tutma tedbirinin keyfi olarak nitelendirilmemesi için, söz konusu tutmanın iyi niyetle yapılması; Hükümet'in dayandığı tutma gerekçesiyle sıkı sıkıya ilişkili olması; tutma yerinin ve koşullarının uygun olması; ve tutma süresinin amacının gerektirdiği makul süreyi aşmaması gerekmektedir (aynı kararda; atıfta bulunulan diğer kararlarla birlikte, bkz. [Yoh-Ekale Mwanje / Belçika](#), §§ 117-119)

97. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin (f) bendi veya diğer bentleri, kişinin özgürlük hakkı ile Devletin vatandaşlarını terör tehdidine karşı koruma hususundaki çıkarları arasında bir denge kurulmasına imkan vermemektedir ([A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), § 171).

98. Sözleşme kapsamında, iade işleminin gerçekleştirilebileceği koşullar veya iade işlemi öncesinde izlenecek usulle ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. İlgili devletlerin arasındaki işbirliğinin sonucu olmasına bağlı olarak ve kaçağın tutuklanmasının yasal dayanağının söz konusu kaçağın kendi ülkesindeki yetkili makamlarca çıkarılan tutuklama kararı olması kaydıyla, alışılmışın dışında bir iade işleminin bile bu şekliyle Sözleşme'ye aykırı olduğu söylenemez ([Öcalan / Türkiye](#) [BD], § 86; [Adamov / İsviçre](#), § 57).

99. Biri Sözleşme'ye taraf olan, diğeri olmayan Devletler arasındaki suçluların iadesine dair düzenlemelere ilişkin olarak, söz konusu Devletler arasındaki suçluların iadesi anlaşmasıyla belirlenmiş kurallar ya da bu tür bir anlaşmanın olmaması durumunda, ilgili Devletler arasındaki işbirliği, Mahkeme'ye yapılan şikayete konu tutuklamanın kanuna uygun olup olmadığına karar verirken göz önünde bulundurulması gereken faktörlerdendir. Devletler arasındaki işbirliğine bağlı olarak bir kaçağın teslim edilmesi, tek başına tutuklama tedbirini kanuna aykırı kılmamakta ve dolayısıyla 5. madde çerçevesinde herhangi bir soruna yol açmamaktadır ([Öcalan / Türkiye](#) [BD], § 87).

100. Bir Taraf Devlete, bir kişinin belirli bir ülkeye geri gönderilmemesinin uygun olacağına Mahkemece bildirilmesinin ardından geçici bir tedbirin uygulanmasının, söz konusu kişinin maruz kaldığı özgürlükten mahrumiyet durumunun Sözleşme'nin 5 § 1 maddesine uygun olup olmaması ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır ([Gebremedhin / Gaberamadhien](#) / [Fransa](#), § 74). Bu tür bir tedbirin uygulanmasının kişinin sınır dışı edilmesini engellemesi, sınır dışı etme işlemlerinin halen devam etmesi ve kişinin devam eden tutukluluk süresinin makul olması kaydıyla, söz konusu kişinin tutulmasını kanuna aykırı kılmamaktadır ([S.P. / Belçika](#) [k.k.], ve [Yoh-Ekale Mwanje / Belçika](#), § 120).

IV. ÖZGÜRLÜKLERİNDEN YOKSUN BIRAKILAN KİŞİLERİN HAKLARI

A. Yakalama sebepleri hakkında bilgilendirilme (Madde 5 § 2)

Madde 5 § 2

"Yakalanan her kişiye, yakalama nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dille bildirilmesi zorunludur."

1) Uygulanabilirlik

101. Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi kapsamında kullanılan sözcükler bağımsız bir şekilde ve özellikle de 5. maddenin, hiç kimsenin özgürlüğünden keyfi bir şekilde yoksun bırakılmamasını sağlama amacı ve hedefine uygun olarak yorumlanmalıdır. Bu kapsamda kullanılan “yakalama” ifadesi, ceza hukuku alanındaki tedbirlerin ötesinde bir anlama sahiptir ve “her türlü suç” ifadesiyle, uygulamaya yönelik bir durumdan ziyade, göz önünde bulundurulmuş bir ihtimalden söz edilmektedir. Madde 5 § 4, yakalanma veya tutulma sebebiyle özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiler arasında ayırım yapmamaktadır. Bu sebeple, suçluların iadesi ([Shamayev ve Diğerleri / Gürcistan ve Rusya](#), §§ 414 ve 415) ve tıbbi tedavi ([Van der Leer / Hollanda](#), aynı paragraflarda; *X. / Birleşik Krallık*, § 66) amacıyla uygulanan tutma tedbirini de kapsayacak şekilde yorumlanan ve ayrıca kişilerin şartlı salıverilmeleri sonrasında tutukevine tekrar gönderildiği (*X. / Birleşik Krallık*, § 66; *X / Belçika*) durumlarda da uygulanan Madde 5 § 2 kapsamından, tutma tedbirinin çıkarılmasının herhangi bir gerekçesi bulunmamaktadır ([Van der Leer / Hollanda](#), §§ 27 ve 28).

2) Amaç

102. Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrası, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin neden özgürlüğünden yoksun bırakıldığını bilmesini gerektiren temel bir güvence içermektedir ve söz konusu fıkra, 5. maddede öngörülen koruma mekanizmasının ayrılmaz bir parçasıdır. Bir kimseye yakalanma veya tutuklanma nedenleri hakkında bilgi verildiğinde, söz konusu kişi, eğer uygun görürse, tutuklanmasının, Madde 5 § 4 kapsamında kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurabilmektedir ([Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 40; [Čonka / Belçika](#), § 50).

103. Tutuklanmasının kanuna uygun olup olmadığı konusunda ivedilikle karar verilmesi için dava açma hakkı tanınan kişi, özgürlüğünden yoksun bırakılma sebeplerine ilişkin olarak en kısa zamanda ve yeterince bilgilendirilmediği sürece, söz konusu haktan etkin bir şekilde faydalanamayacaktır ([Van der Leer / Hollanda](#) § 28; [Shamayev ve Diğerleri / Gürcistan ve Rusya](#), § 413).

3) Yakalama sebeplerinin bildirileceği kişiler

104. Sözleşme'nin 5 § 2 maddesine bakıldığında, Devletlerin, kişilere veya temsilcilerine ilgili bilgileri sağlama görevinin bulunduğu açıkça anlaşılmaktadır (bkz. [Saadi / Birleşik Krallık](#), § 53, 29 Ocak 2008 tarihinde Büyük Daire tarafından onanan Daire kararı). Şayet

başvuran bilgi alamayacak durumdaysa, ilgili bilgiler başvuranın menfaatlerini koruyan, avukat ya da vasi gibi kişilere verilmelidir ([X / Birleşik Krallık](#), Komisyon Raporu, § 106).

4) Yakalama sebeplerinin “en kısa zamanda” bildirilmesi koşulu

105. Bilgilendirmenin yeterince kısa bir sürede yapılıp yapılmadığı, her olayın kendine özgü koşullarına göre değerlendirilmelidir. Ancak, yakalama sebeplerinin yakalama esnasında yakalamayı gerçekleştiren memur tarafından tanımlanan suçla bütünüyle ilişkili olması gerekli değildir ([Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 40; [Murray / Birleşik Krallık](#) [BD], § 72).

106. Yakalanan kişinin yakalanma sebepleri hakkında birkaç saat içinde bilgilendirilmesi durumunda, en kısa zaman kavramının getirdiği zaman kısıtlamalarına uyulmuş olacaktır ([Kerr / Birleşik Krallık](#) [k.k.]; [Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 42).

5) Yakalama sebeplerinin bildirilme şekli

107. Yakalama sebeplerinin, yakalama emrini içeren metinde belirtilmesi veya yazılı olarak ya da özel bir formatta bildirilmesi şart değildir ([X / Almanya](#), Komisyon kararı; [Kane / Kıbrıs](#) [k.k.]).

108. Yakalama sebepleri, yakalama sonrası soruşturma veya sorgu esnasında bildirilebilmekte veya açıklanabilmektedir ([Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 41; [Murray / Birleşik Krallık](#) [BD], § 77; [Kerr / Birleşik Krallık](#) [k.k.]).

109. Yakalanan kişiler, suç teşkil eden veya kasıtlı bir fiilin gerçekleştirilmesinin hemen ardından yakalandıkları ([Dikme / Türkiye](#), § 54) veya daha önceki yakalama emirleri ya da iade talepleri kapsamında isnat edilen suçlarla ilgili ayrıntılı bilgi sahibi oldukları hallerde, yakalanma sebeplerini anlamadıklarına dair bir iddiada bulunamazlar ([Öcalan / Türkiye](#) [k.k.]).

6) Bildirilmesi gereken yakalama sebeplerinin kapsamı

110. Sağlanan bilginin içeriğinin yeterli olup olmadığı, her olayın kendine özgü koşullarına göre değerlendirilmelidir. ([Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 40). Ancak, yakalamanın yasal dayanağına ilişkin basit bir bildirim, tek başına ele alındığında, Sözleşme'nin 5 § 2 maddesinin amaçları bakımından yetersiz kalacaktır (aynı kararda, § 41; [Murray / Birleşik Krallık](#) [BD], § 76; [Kortesis / Yunanistan](#), §§ 61-62).

111. Yakalanan bir kimseye, yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebepleri teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde açıklanmalı ve böylece kişi, eğer uygun görürse, yakalanmasının Madde 5 § 4 kapsamında kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurma imkanına sahip olabilmelidir ([Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), § 40; [Murray / Birleşik Krallık](#) [BD], § 72). Ancak Madde 5 § 2, verilen bilgilerin, yakalanan kişiye isnat edilen suçların tam bir listesini içermesini gerektirmemektedir ([Bordovskiy / Rusya](#), § 56; [Nowak / Ukrayna](#), § 63; [Gasiňš / Letonya](#), § 53).

112. Bir kimsenin sınır dışı edilmek üzere yakalanması halinde, bu amaçla gerçekleştirilen yakalamanın suçun esası hakkında karar verilmesini gerektirmemesi sebebiyle ([Bejaoui / Yunanistan](#), Komisyon kararı), söz konusu kişiye daha da az bilgi verilebilmektedir ([Kaboulov / Ukrayna](#), § 144; [Bordovskiy / Rusya](#), § 56). Ancak, yine de, bu tür kişilere, yakalanmalarının Madde 5 § 4 kapsamında kanuna uygunluğunun incelenmesi için mahkemeye başvurabilmelerine yetecek kadar bilgi verilmelidir ([Shamayev ve Diğerleri / Gürcistan ve Rusya](#), § 427).

7) Yakalama sebeplerinin kişinin anlayacağı bir dilde bildirilmesi

113. Yakalama emrinin, şayet varsa, yakalanan kişinin anlamadığı bir dilde yazıldığı hallerde, başvuranın daha sonraki sorgu sürecinde ve dolayısıyla yakalanma sebepleri hakkında bilgilendirilmesi sırasında, Sözleşme'nin 5 § 2 maddesine uyulmalıdır ([Delcourt / Belçika](#) (1 Ekim 1968 tarihli Komisyon raporunda atıfta bulunulan 7 Şubat 1967 tarihli Komisyon kararı)).

114. Ancak, bu amaçla tercümanlardan yardım alınması durumunda, tercüme taleplerinin özenli ve doğru bir şekilde yerine getirilmesini sağlama görevi yetkililere aittir ([Shamayev ve Diğerleri / Gürcistan ve Rusya](#), § 425).

B. Derhal bir yargıç huzuruna çıkarılma hakkı (Madde 5 § 3)

Madde 5 § 3

"İşbu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup..."

1) Hükümün amacı

115. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi, ceza gerektiren bir suç işlediği şüphesiyle yakalanan veya tutuklanan kişilere, her türlü keyfi veya haksız özgürlükten mahrumiyet tedbirine karşı bir güvence sağlamaktadır ([Aquilina / Malta](#) [BD], § 47; [Stephens / Malta \(no. 2\)](#), § 52).

116. Bir kimsenin özgürlük hakkına idare tarafından yapılan müdahalelere ilişkin adli denetim, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi kapsamında yer alan güvencenin temel bir unsurudur. ([Brogan ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), § 58; [Pantea / Romanya](#), § 236); [Assenov ve Diğerleri / Bulgaristan](#), § 146). Adli denetim, “*demokratik bir toplumun temel ilkelerinden biri olan (...) ve Sözleşme'nin Başlangıç kısmında açıkça belirtilen*” ve “Sözleşme'nin bütününe esin kaynağı olan” hukukun üstünlüğü kavramının bir gereğidir ([Brogan ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), § 58).

117. Adli denetim, tutulmanın ilk aşamalarında en yüksek seviyede olan kötü muamele riskine ve kolluk görevlileri veya diğer yetkililere verilen, sınırlandırılmış amaçlarla ve öngörülen usullere harfiyen uygun olarak kullanılması gereken yetkilerin suistimal edilmesi ihtimaline karşı etkin güvenceler sağlama amacına hizmet etmektedir ([Ladent / Polonya](#), § 72).

2) Adli denetimin derhal ve talebe bağlı olmaksızın gerçekleştirilmesi

118. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin başlangıç kısmında, 5. maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen hükümler uyarınca uygulanan gözaltı veya idari tutuklama tedbirlerine ilişkin adli denetimin, derhal ve talebe bağlı olmaksızın gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır ([De Jong, Baljet ve Van den Brink / Hollanda](#), § 51; [Aquilina / Malta](#) [BD], §§ 48-49).

119. Kötü muamelelerin tespit edilebilmesi ve kişinin özgürlüğüne yapılabilecek her türlü haksız müdahalenin asgari düzeyde tutulabilmesi için, yakalanan bir kimsenin ilk kez huzura çıkarılmasına ilişkin adli denetimin, her şeyden önce, derhal gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu şartın getirdiği zaman kısıtlaması, esnek bir yoruma fazla yer bırakmamaktadır; aksi takdirde, usuli güvencenin etkinliği, kişinin aleyhine olacak şekilde, önemli ölçüde azalacak ve işbu hükümle koruma altına alınan hakkın özünün zedelenmesi riski ortaya çıkacaktır ([McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], § 33).

120. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinde, daha önceden adli müdahale yapıldığı gerekçesiyle dahi olsa, bir kimsenin yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin huzuruna çıkarılması şartı kapsamına girmeyecek olası istisnai bir durum belirtilmemektedir ([Bergmann / Estonya](#), § 45).

121. Bir kişinin yakalanması ile yargıç huzuruna çıkarılması arasındaki dört günü aşan gözaltı süresi, ilk bakışta çok uzun bir süredir ([Oral ve Atabay / Türkiye](#), § 43; [McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], § 47; [Nastase-Silivestru / Romanya](#), § 32). Ancak, daha kısa gözaltı süreleri de, yetkili makamların yakalanan kişiyi daha kısa sürede yargıç huzuruna çıkarmalarını engelleyecek özel bir zorluk veya olağan dışı bir durum söz konusu olmadığı sürece, derhallik şartını ihlal edebilmektedir ([İpek ve Diğerleri / Türkiye](#), §§ 36-37; ve [Kandzhov / Bulgaristan](#), § 66).

122. Yakalanan bir kimsenin adli bir makama erişebilmiş olması, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin ilk kısmı kapsamındaki hükme uygunluk teşkil etmesi için yeterli değildir ([De Jong, Baljet ve Van den Brink / Hollanda](#), § 51; [Pantea / Romanya](#), § 231).

123. Tutuklamaya ilişkin adli denetim, otomatik olarak gerçekleştirilmelidir ve tutuklanan kişinin bu hususta önceden talepte bulunmasına bağlı olmamalıdır ([McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], § 34; [Varga / Romanya](#), § 52; [Viorel Burzo / Romanya](#), § 107). Zira aksi yöndeki bir zorunluluk, tutuklamanın kanuna uygunluğunun incelenmesi için mahkemeye başvurma hakkını koruma altına alan Madde 5 § 4 kapsamındakinden farklı olan Madde 5 § 3 kapsamındaki güvencenin niteliğini değiştirecek ve hatta özgürlükten yoksun bırakma tedbirinin bağımsız adli incelemeye tabi tutulmasını sağlamak suretiyle kişinin keyfi bir şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılmasını önlemeyi amaçlayan Madde 5 § 3 kapsamındaki güvencenin de bu amacına engel teşkil edecektir ([Aquilina / Malta](#), § 49; [Niedbala / Polonya](#), § 50).

124. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin amacının yerine getirilmesi için, söz konusu adli denetimin talebe bağlı olmaksızın gerçekleştirilmesi gerekmektedir; zira kötü muamele gören bir kişi, tutulmasının bir yargıç tarafından adli açıdan incelenmesi için talepte bulunamayacak durumda olabilir. Nitekim bu husus, zihinsel engellileri veya adli görevlinin dilini bilmeyenleri de içeren korunmasızların ait olduğu diğer kategoriler kapsamında yakalanan kişiler için de geçerlidir ([McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], § 34; [Ladent / Polonya](#), § 74).

3) Yetkili adli merciin niteliği

125. “Yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisi” ifadesi, Sözleşme'nin 5 § 1(c) maddesinde geçen “yetkili merci” ile aynı anlama gelmektedir ([Schiesser / İsviçre](#), § 29).

126. “Yargı yetkisinin” kullanımı, sadece hukuki meseleler hakkında hüküm vermekle sınırlı değildir. Madde 5 § 3, hem savcılık görevlilerini hem de mahkemedeki yargıçları kapsamaktadır (aynı kararda, § 28).

127. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinde geçen “görevli”, kendisine kanunla verilmiş “yargı” yetkisine uygun güvenceler sağlamalıdır (aynı kararda, § 30).

128. Standart uygulamaların aksine “kanunda” belirtilen resmi ve somut koşullar, özellikle de bir kimsenin özgürlüğü hakkında hüküm vermeye yetkili kılınmış adli makamın tanımlanması açısından önemlidir ([Hood / Birleşik Krallık](#) [BD], § 60; [De Jong, Baljet ve Van den Brink / Hollanda](#), § 48).

129. “Görevli”, “yargıç” ile aynı anlama gelmemektedir, ancak yine de yargıcın bazı niteliklerine haiz olmalıdır; yani yakalanan kişi açısından her biri bir güvence teşkil eden belirli şartları taşımalıdır ([Schiesser / İsviçre](#), § 31).

4) Bağımsızlık

130. Söz konusu şahısta aranacak şartlardan ilki, yürütme organı ve taraflardan bağımsız olmasıdır. Bu şart, bahsi geçen “görevlinin”, benzer şekilde bağımsızlık niteliğine haiz olmaları halinde, diğer yargıç veya görevlilerin bir ölçüde astı olamayacağı anlamına gelmemektedir ([Schiesser / İsviçre](#), § 31).

131. Tutuklama kararı vermeye yetkili adli görevli başka görevlerde de bulunabilmektedir; ancak söz konusu görevlinin sonraki yargılama aşamalarında iddia makamının temsilcisi olarak yer alması halinde, haklarında karar verdiği kişiler açısından, tarafsızlığı hususunda haklı bir şüphenin ortaya çıkma riski mevcuttur ([Huber / İsviçre](#), § 43; [Brincat / İtalya](#), § 20).

132. Bu anlamda, söz konusu görevlinin, tutuklama kararı verildiği tarihteki yargılama aşamalarında tarafsız olarak yer alması oldukça önemlidir. Şayet “*yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış bir kamu görevlisinin*” sonraki ceza yargılamalarında iddia makamı tarafında yer alabilme olasılığı mevcutsa, söz konusu görevlinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı şüpheye açık hale gelebilmektedir ([Brincat / İtalya](#), § 21; [Hood / Birleşik Krallık](#), § 57; [Nikolova / Bulgaristan](#) [BD], § 49; [Pantea / Romanya](#), § 236).

5) Usul açısından gerekli şartlar

133. Usul açısından gerekli şartlar kapsamında, söz konusu “görevli”, uygun kararı vermeden önce, bizzat huzuruna çıkarılan kişiyi dinlemekle yükümlüdür ([Schiesser / İsviçre](#), § 31; [De Jong, Baljet ve Van den Brink / Hollanda](#), § 51; [Nikolova / Bulgaristan](#) [BD], § 49; [Aquilina / Malta](#), § 50).

134. Avukatın duruşmada hazır bulunması zorunlu değildir ([Schiesser / İsviçre](#), § 36). Ancak, avukatın duruşmaya dahil edilmemesi, başvuranın kendisini savunmasını olumsuz yönde etkileyebilmektedir ([Lebedev / Rusya](#), §§ 83-91).

6) Esas açısından gerekli şartlar

(a) TUTUKLAMANIN ESAS AÇISINDAN İNCELENMESİ

135. Esas açısından gerekli şartlar kapsamında, söz konusu “görevli”, tutuklamaya ilişkin lehte ve aleyhteki durumları incelemekle ve hukuki kriterleri göz önüne alarak tutuklamanın haklı gerekçelere dayanıp dayanmadığına karar vermekle yükümlüdür ([Schiesser / İsviçre](#), § 31; [Pantea / Romanya](#), § 231). Başka bir ifadeyle, Madde 5 § 3, adli görevlinin tutuklamayı esastan incelemesini gerektirmektedir ([Aquilina / Malta](#), § 47; [Krejcir / Çek Cumhuriyeti](#), § 89).

136. Yakalama veya tutuklamanın, başlangıçta talebe bağlı olmaksızın gerçekleştirilen adli denetimi kapsamında, kanuna uygun olup olmadığının ve yakalanan kişinin suç işlediğine dair makul şüphe bulunup bulunmadığının, başka bir deyişle, tutuklamanın Sözleşme’nin 5 § 1(c) maddesinde belirtilen, tutuklamaya imkan veren istisnai koşullara bağlı olarak gerçekleştirilmediğinin incelenmesi gerekmektedir ([McKay / Birleşik Krallık \[BD\]](#), § 40; [Oral ve Atabay / Türkiye](#), § 41).

137. Adli görevlinin incelemesi gereken konular, sadece kanuna uygunluk hususuyla sınırlı değildir. Bir kimsenin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının haklı gerekçelere dayanıp dayanmadığının tespit edilmesini amaçlayan Sözleşme’nin 5 § 3 maddesinin gerektirdiği inceleme, tutuklamaya ilişkin lehte ve aleyhteki farklı durumları da kapsayacak kadar geniş çaplı olmalıdır ([Aquilina / Malta](#), § 52).

138. Belirli bir davanın özel koşullarında, kanuna uygunluk incelemesinin kapsamı, Sözleşme’nin 5 § 4 maddesine nazaran daha dar olabilmektedir ([Stephens / Malta \(no. 2\)](#), § 58).

(b) SALIVERME YETKİSİ

139. Şayet tutuklamayı haklı çıkaracak herhangi bir gerekçe mevcut değilse, söz konusu “görevli”, tutuklunun salıverilmesine dair bağlayıcı karar verme yetkisine haiz olmalıdır ([Assenov ve Diğerleri / Bulgaristan](#), § 146; [Nikolova / Bulgaristan \[BD\]](#), § 49; [Niedbala / Polonya](#), § 49; [McKay / Birleşik Krallık \[BD\]](#), § 40).

140. Tutuklamanın kanuna uygun olup olmadığına ve haklı gerekçelerinin bulunup bulunmadığına ilişkin ilk otomatik incelemeyi gerçekleştiren adli görevlinin, aynı zamanda

kefaletle serbest bırakma hususunu da değerlendirme yetkisine sahip olması, gecikmeleri en aza indirmek açısından oldukça gereklidir. Ancak, Sözleşme’de böyle bir gereklilik yer almamaktadır ve kural olarak, gerekli zaman dilimi içerisinde, söz konusu hususların iki adli görevli tarafından ele alınamaması için herhangi bir sebep bulunmamaktadır. Her halükarda, yorumlamaya dayalı bir husus olarak, kefalete ilişkin incelemenin, Mahkeme’nin en fazla dört gün olarak belirlediği ilk otomatik inceleme süresinden daha kısa sürede gerçekleştirilmesi istenemez ([McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], § 47).

C. Makul sürede yargılanma veya tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılma hakkı (Madde 5 § 3)

Madde 5 § 3

"Bu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin ..., bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılanma süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir."

1) Dikkate alınacak süre

141. Sözleşme’nin 5 § 3 maddesi uyarınca tutukluluk süresi belirlenirken dikkate alınacak süre, sanığın gözaltına alındığı tarihte başlar ve isnat edilen suçun, sadece ilk derece mahkemesi tarafından dahi olsa, sabit bulunduğu tarihte sona erer (bkz. örneğin, [Solmaz / Türkiye](#), §§ 23-24; [Kalashnikov / Rusya](#), § 110; [Wemhoff / Almanya](#), § 9).

142. Sözleşme’nin 5 § 3 maddesi ile 5 § 1 (c) maddesi arasındaki esas bağlantı göz önüne alındığında, ilk derece mahkemesi kararıyla mahkum edilen bir kimse, Madde 5 § 1 (c) kapsamında belirtildiği üzere “suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunduğu gerekçesiyle yetkili merci önüne çıkarılmak üzere” tutuklanmış olarak değerlendirilemez; söz konusu kişi, bir kimsenin “yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine” özgürlüğünden yoksun bırakılmasına imkan veren Madde 5 § 1 (a) kapsamında belirtilen konumdadır (bkz. diğerleri arasında, [Belevitskiy / Rusya](#), § 99; [Piotr Baranowski / Polonya](#), § 45; [Górski / Polonya](#), § 41).

2) Genel ilkeler

143. Sözleşme’nin 5 § 3 maddesinin ikinci kısmı, adli makamlara, sanığın makul sürede yargılanması veya tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılması arasında bir tercih yapma imkanı sunmamaktadır. Bir kimse, mahkum oluncaya kadar masum sayılmalıdır.

Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin ikinci kısmındaki hükmün amacı, esasında, bir kimsenin tutukluluğuna ilişkin makul gerekçeler ortadan kalktığında söz konusu kişinin salıverilmesinin sağlanmasıdır.

144. Bu sebeple, bir davada tutukluluk halinin devamı, ancak, masumiyet karinesine rağmen, Sözleşme'nin 5. maddesinde belirtilen kişi özgürlüğüne saygı kuralından ağır basan gerçek bir kamu yararı bulunduğuna dair somut göstergelerin varlığı halinde haklı görülebilir.

145. Bir davada sanığın tutukluluğunun makul süreyi aşmamasını sağlamak, ilk başta ulusal adli makamlara düşen bir görevdir. Bu amaçla ulusal adli makamlar, masumiyet karinesini gerektiği gibi göz önünde bulundurarak, 5. maddedeki kuraldan sapmayı haklı kılacak nitelikte bir kamu yararı ihtiyacının bulunup bulunmadığına dair lehte ve aleyhteki tüm olayları incelemek ve sanığın salıverilme taleplerine ilişkin kararlarında söz konusu olayları belirtmek zorundadır. Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin ihlal edilip edilmediğine karar verirken, öncelikle, ulusal adli makamların söz konusu kararlarında belirtilen gerekçelere ve başvuranın itirazlarında dile getirdiği somut olaylara istinat etmektedir.

146. Bir kişinin suç işlediğine dair makul şüphenin sürmesi, tutukluluğun kanuna uygunluğu açısından olmazsa olmaz bir koşuldur; ancak bu koşul, belirli bir süre geçtikten sonra yeterli olmaz. Mahkeme, bu gibi durumlarda, adli makamlar tarafından gösterilen diğer gerekçelerin tutukluluğu haklı kılmaya devam edip etmediğine bakmalıdır. Söz konusu gerekçelerin “uygun” ve “yeterli” olması halinde, Mahkeme, ulusal makamların, yargılamalar sırasında “özel itina” gösterip göstermediğini de tespit etmelidir.

147. Kısacası, yerel mahkemeler, tutuklu yargılanan bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmaya devam edilmesini haklı kılacak durumlar ortadan kalktığında salıverilmesini sağlamak amacıyla, söz konusu kişinin tutukluluğunu incelemekle yükümlüdür. En azından başlangıçta, makul şüphenin varlığı tutuklamayı haklı kılabilir, fakat zamanla bu gerekçe yeterli olmayacaktır. Tutukluluk süresinin makullüğü soyut olarak değerlendirilemeyeceğinden ve söz konusu sürenin her olayın kendine özgü koşullarına göre ele alınması gerektiğinden, her olay için geçerli olacak sabit bir süre sınırı bulunmamaktadır ([McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 41-45; [Bykov / Rusya](#) [BD], §§ 61-64; [Idalov / Rusya](#) [BD], §§ 139-141; ayrıca bkz. [Labita / İtalya](#) [BD], §§ 152-153; ve [Kudla / Polonya](#) [BD], §§ 110-111).

148. Salıverilme hususuna ilişkin lehte ve aleyhteki ifadeler “genel ve soyut” olmaktan ziyade ([Boicenco / Moldova](#) § 142; [Khudoyorov / Rusya](#), § 173), belirli olaylara dayandırılmalı ve başvuranın tutukluluğunu haklı kılacak şekilde, kişisel durumuna ilişkin atıfları içermelidir ([Aleksanyan / Rusya](#), § 179).

149. Tutukluluk süresinin basmakalıp gerekçelerle uzatılması, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinde belirtilen güvencelere aykırıdır ([Tase / Romanya](#), § 40).

150. Bu konularda ispat külfeti, salıverilmesini haklı çıkaracak gerekçelerin varlığını ortaya koyması için, tutukluya yüklenmek suretiyle tersine çevrilmemelidir ([Bykov / Rusya \[BD\]](#), § 64).

151. Bir kimsenin tutukluluğunu haklı kılan durumların mevcut olabileceği, fakat yerel makamların kararlarında belirtilmediği hallerde, söz konusu durumları tespit etmek ve başvuranın tutukluluğu hakkında hüküm veren ulusal makamların yerini almak Mahkeme'nin görevi değildir ([Bykov / Rusya \[BD\]](#), § 66; [Giorgi Nikolaishvili / Gürcistan](#), § 77). Adaletin işleyişinin kamuya açık bir şekilde denetlenebilmesi için, gerekçeli bir karar verilmesi şarttır ([Tase / Romanya](#), § 41).

3) Tutukluluk halinin devamına ilişkin gerekçeler

152. Mahkeme içtihatlarında, kefaletin reddedilmesine dair kabul edilebilir dört temel gerekçe belirtilmiştir: a) sanığın duruşmada hazır bulunmama riski; b) sanığın, salıverilmesi halinde, adaletin işleyişine müdahale etme veya; c) suçu tekrarlama, veya; d) kamu düzeninin bozma riski ([Tiron / Romanya](#), § 37; [Smirnova / Rusya](#), § 59; [Piruzyan / Ermenistan](#), § 94).

153. **Kaçma tehlikesi:** Kaçma tehlikesi, yalnızca kişinin alabileceği cezanın ağırlığına göre değerlendirilemez. Kaçma tehlikesinin varlığını doğrulayan ya da bu tehlikenin tutuklu yargılamayı haklı kılamayacak derecede düşük olduğunu ortaya koyan diğer ilgili faktörlere bağlı olarak bir değerlendirme yapılmalıdır ([Panchenko / Rusya](#), § 106).

154. Kaçma riski değerlendirilirken, sanığın kişiliği, ahlaki durumu, evi, mesleği, malvarlığı, aile bağları, hakkında kovuşturmanın açıldığı ülkedeki tüm bağlantıları gibi unsurlar dikkate alınmalıdır ([Becciev / Moldova](#), § 58).

155. Bir kimsenin sabit bir ikametgahının bulunmaması, kaçma tehlikesinin olduğu anlamına gelmemektedir ([Sulaoja / Estonya](#), § 64).

156. Tutuklulukta geçen süre uzadıkça, kaçma tehlikesi doğal olarak azalmaktadır ([Neumeister / Avusturya](#), § 10).

157. Sanığın kaçma riskinin değerlendirilmesinde, isnat edilen suç için öngörülen cezanın ağırlığı önemli bir unsur olmakla birlikte, suçun ağırlığı, uzun tutukluluk sürelerini haklı kılmak için tek başına yeterli bir gerekçe olamaz ([Idalov / Rusya \[BD\]](#), § 145; [Garycki / Polonya](#), § 47, 6 Şubat 2007; [Chraidi / Almanya](#), § 40; [Ilijkov / Bulgaristan](#), §§ 80-81).

158. Genel olarak, “*delil durumu*”, suça ilişkin ciddi göstergelerin mevcut olduğunu ve devam ettiğini işaret eden önemli bir etken olsa da, uzun tutukluluk sürelerini tek başına haklı kılamaz ([Dereci / Türkiye](#), § 38).

159. **Yargı sürecine müdahale:** Sanığın yargılama işlemlerinin usulüne uygun olarak yürütülmesini engelleme tehlikesi, soyut olarak dayanılacak bir gerekçe değildir; böyle bir tehlikenin varlığı maddi delillerle desteklenmelidir ([Becciev / Moldova](#), § 59).

160. Sanığın tanıklara baskı yapma riski, yargılamaların ilk aşamalarında kabul edilebilir bir durumdur ([Jarzynski / Polonya](#), § 43).

161. Ancak, uzun vadede, soruşturmanın koşulları, şüphelinin tutuklanmasını haklı kılmaya yetmeyecektir. Normal şartlarda, soruşturma ilerledikçe, ifadeler alınıp teyit edildikçe, söz konusu riskler zamanla azalacaktır ([Clooth / Belçika](#), § 44).

162. **Suçların tekrarlanması:** Bir suçun ağırlığı, adli makamları, başka bir suç işleme girişimini önlemek amacıyla, şüpheliyi tutuklamaya ve tutukluluk halinin devamına karar vermeye sevk edebilmektedir. Ancak, davanın koşulları ve özellikle de söz konusu kişinin geçmişi ve kişiliği dikkate alındığında, söz konusu tehlikenin ikna edici ve alınan tedbirin de uygun olması gerekmektedir ([Clooth / Belçika](#), § 40).

163. Geçmiş mahkumiyetler, sanığın yeni bir suç işleyebileceğine ilişkin makul bir endişe duyulması açısından gerekçe teşkil edebilir ([Selçuk / Türkiye](#), § 34; [Matznetter / Avusturya](#), § 9).

164. Bir kimsenin işinin veya ailesinin olmamasına dayanılarak, yeni suçlar işlemeye eğilimli olduğu sonucuna varılamaz ([Sulaoja / Estonya](#), § 64).

165. **Kamu düzeninin korunması:** Belirli suçların, kendilerine özgü ağırlıkları ve toplumun bu suçlara tepkisi nedeniyle, en azından belirli bir süre tutuklamayı haklı kılabilecek derecede toplumsal huzursuzluğa yol açabileceği kabul edilmektedir. Dolayısıyla istisnai hallerde, bu etken, iç hukukta bir suç sebebiyle kamu düzeninin bozulması kavramı her halükarda tanındığı sürece, Sözleşme'nin amaçları çerçevesinde dikkate alınabilir.

166. Ancak söz konusu tutuklama gerekçesi, sanığın salıverilmesi durumunda kamu düzeninin fiilen bozulacağını gösteren olayların varlığı halinde ilgili ve yeterli görülebilir. Ayrıca, bu tür bir gerekçeye dayalı tutuklama, ancak kamu düzeni gerçekten tehdit altında bulunduğu sürece haklı görülmeye devam edebilir; sanığın ceza alabileceği beklentisiyle tutukluluk hali sürdürülemez ([Letellier / Fransa](#), § 51; *I.A. / Fransa*, § 104; [Prencipe / Monaco](#), § 79; [Tiron / Romanya](#), §§ 41-42).

4) *Özel itina*

167. Soruşturmanın karmaşıklığı ve özel şartları, adli makamların yargılamalar sırasında “özel itina” gösterip göstermediklerinin değerlendirilmesinde göz önüne alınacak etkenlerdir ([Scott / İspanya](#), § 74).

168. Tutuklu bir sanığın, davasının “özel ivedilik” ile incelenmesini sağlama hakkı, adli makamların görevlerini gerekli özenle ifa etmeye yönelik gayretlerine yersiz bir şekilde engel olmamalıdır ([Shabani / İsviçre](#), § 65; [Sadegül Özdemir / Türkiye](#), § 44);

5) *Alternatif tedbirler*

169. Yetkili makamlar, bir kimsenin salıverilmesi veya tutuklu kalması hususunda karar verirken, söz konusu kişinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak alternatif tedbirleri değerlendirmek zorundadır ([Idalov / Rusya](#) [BD], § 140). Bu şart, “*makul bir süre içinde yargılanma veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılma*” hakkını ve aynı zamanda “*salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir*” hükmünü öngörmektedir ([Khudoyorov / Rusya](#), § 183; [Lelièvre / Belçika](#), § 97; [Shabani / İsviçre](#), § 62).

6) *Kefalet*

170. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesindeki teminat, maddi kaybın telafisinden ziyade, özellikle, sanığın duruşmada hazır bulunmasını sağlamaya yöneliktir. Bu sebeple, söz konusu teminat miktarı, öncelikle, “[sanığın] durumuna, malvarlığına ve güvenceyi sağlayacak kişilerle olan ilişkisine göre değerlendirilmelidir. Başka bir deyişle, sanığın duruşmaya gelmemesi halinde, ödediği güvenceyi kaybetme veya güvenceyi sağlayanlar hakkında dava açılması ihtimali, sanığın kaçmaması açısından yeterince caydırıcı olmalıdır ve bunu mümkün kılacak derecede bir güven tesis edilip edilmediğine bakılmalıdır” ([Mangouras / İspanya](#) [BD], § 78; [Neumeister / Avusturya](#), § 14).

171. Kefalet, tutukluluğu haklı kılan gerekçeler bulunduğu sürece istenebilir ([Musuc / Moldova](#), § 42; [Aleksandr Makarov / Rusya](#), § 139). Şayet kefalet veya farklı güvencelerle sanığın kaçma riski ortadan kaldırılabiliyorsa, sanık salıverilmelidir. Bu bağlamda, daha hafif bir cezanın öngörülebileceği hallerde, sanığın kaçma eğiliminin azalacağı da dikkate alınmalıdır ([Vrencev / Serbia](#), § 76). Yetkili makamlar, sanığın tutukluluk halinin devamının zorunlu olup olmadığına karar verirken gösterdikleri özeni, uygun kefalet miktarını belirlerken

de göstermelidirler (bkz. diğerleri arasında, [Piotr Osuch / Polonya](#), § 39; [Bojilov / Bulgaristan](#), § 60; [Skrobol / Polonya](#), § 57).

172. Ayrıca, kefalet için belirlenen miktar, bu hususa ilişkin kararda, usulüne uygun olarak haklı gerekçelere dayandırılmalı ([Georgeiva / Bulgaristan](#), §§ 15, 30 ve 31) ve söz konusu miktar belirlenirken, sanığın imkanları ([Hristova / Bulgaristan](#), § 111) ve ödeme gücü ([Toshev / Bulgaristan](#), §§ 69-73) göz önünde bulundurulmalıdır. Bazı durumlarda, sanığın uğradığı kaybın miktarının hesaba katılması makul görülmeyebilir ([Mangouras / İspanya](#) [BD], §§ 81 ve 92).

173. Kefaletin, herhangi bir adli denetim gerçekleştirilmeksizin, kanuna istinaden basmakalıp gerekçelerle reddedilmesi, Madde 5 § 3 kapsamındaki güvencelere aykırıdır ([Piruzyan / Ermenistan](#), § 105; [S.B.C. / Birleşik Krallık](#), §§ 23-24).

7) Tutukluluk süresinin haklı kılınması

174. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi, belirli bir asgari süreyi aşmayan tutukluluğa koşulsuz olarak imkan verdiği şeklinde yorumlanamaz. Ne kadar kısa olursa olsun, her türlü tutukluluk süresinin haklılığının, yetkili makamlarca ikna edici bir şekilde kanıtlanması gerekmektedir ([Idalov / Rusya](#) [BD], § 140; [Tase / Romanya](#), § 40; [Castravet / Moldova](#), § 33; [Belchev / Bulgaristan](#), § 82).

8) Çocukların tutuklu yargılanması

175. Çocukların tutuklu yargılanması, başvurulacak son tedbir olmalıdır. Tutukluluk mutlaka gerekli ise, süresi mümkün olduğunca kısa olmalıdır ve çocuklar, yetişkinlerden ayrı tutulmalıdırlar ([Nart / Türkiye](#), § 31; [Güveç / Türkiye](#), § 109).

D. Tutuklamanın kanuna uygunluğunun ivedilikle incelenmesi için mahkemeye başvurma hakkı (Madde 5 § 4)

Madde 5 § 4

"Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar vermesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir."

143. Hükümün amacı

176. Madde 5 § 4, Sözleşme’de yer alan, haksız tutuklamaları önleyen ve sanığın derhal yargıç huzuruna çıkarılmasını gerektiren *habeas corpus* ilkesini içermektedir. Bu madde, tutuklu kişilere, tutukluluklarının adli incelemeye tabi tutulması için etkin başvuru hakkı tanımaktadır ([Mooren / Almanya](#) [BD], § 106; [Rakevich / Rusya](#), § 43).

177. Mahkeme’nin, Sözleşme’nin 5 § 1 maddesinde öngörülen koşulların ihlal edilmediğini saptamış olması, Madde 5 § 4’e uygunluğu incelemekten feragat ettiği anlamına gelmemektedir. Bu iki fıkra, farklı hükümleri içerir ve ilkinde uyulmuş olması, diğerine de uyulduğunu her zaman göstermez ([Douiyeb / Hollanda](#) [BD], § 57; [Kolompar / Belçika](#), § 45).

2) Gerekli adli incelemenin niteliği

178. Madde 5 § 4, yakalanan veya tutuklanan bir kimseye, Madde 5 § 1 anlamında özgürlüğünden yoksun bırakılmasının “*kanuna uygunluğu*” açısından gerekli olan usul ve esasa ilişkin koşulların mahkeme tarafından incelenmesini sağlamak üzere dava açma hakkı tanımaktadır (bkz. diğerleri arasında, [Idalov / Rusya](#) [BD], § 161; [Reinprecht / Avusturya](#), § 31).

179. Bir kişinin, Sözleşme’nin 5 § 1(c) maddesi uyarınca tutuklanması halinde, “*mahkeme*”, söz konusu kişinin suç işlediğine dair makul şüpheye yol açacak yeterli miktarda delilin bulunup bulunmadığını inceleme yetkisine haiz olmalıdır; zira söz konusu şüphenin varlığı, tutuklamanın Sözleşme kapsamında “*kanuna uygun*” sayılabilmesi açısından şarttır ([Nikolova / Bulgaristan](#) [BD], § 58).

180. Bir kişinin yetkili mahkeme tarafından verilen mahkumiyet kararıyla özgürlüğünden yoksun bırakıldığı hallerde, Sözleşme’nin 5 § 4 maddesinin gerektirdiği denetim, yargılama işlemleri sona erdiğinde, mahkeme kararı kapsamına dahil edilmelidir ([De Wilde, Ooms ve Versyp / Belçika](#), § 76). Böylece, başka bir incelemeye gerek kalmayacaktır. Ancak, bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasını haklı kılan gerekçelerin zamanla değişebileceği hallerde, Sözleşme’nin 5 § 4 maddesinin gereklerine uygun bir organa başvuru yolu açık olmalıdır ([Kafkaris / Kıbrıs \(no. 2\)](#) [k.k.]).

181. Sözleşme’nin 5 § 4 maddesinin amaçları çerçevesinde, tutuklunun başvurabileceği “*mahkeme*”, ülkenin standart yargı mekanizmasıyla bütünleşmiş klasik anlamda bir mahkeme olmak zorunda değildir ([Weeks / Birleşik Krallık](#), § 61). Ancak, söz konusu mahkemenin, bazı usuli güvenceler sağlayan, “adli nitelik” taşıyan bir organ olması gerekmektedir. Dolayısıyla,

söz konusu “*mahkeme*”, yürütme organından ve davanın taraflarından bağımsız olmalıdır ([Stephens / Malta \(no. 1\)](#), § 95).

182. Sözleşme’nin gerekleri çerçevesinde, ulusal mahkemece gerçekleştirilen adli inceleme, ulusal mevzuatın usul ve esasa ilişkin hükümlerine uygun olmalıdır ve ayrıca kişiyi keyfiliğe karşı korumayı amaçlayan 5. maddenin bu amacı doğrultusunda yürütülmelidir ([Koendjibaharie / Hollanda](#), § 27).

183. Sözleşme’nin 5 § 4 maddesi, Sözleşme’ye Taraf Devletleri, tutuklamanın kanuna uygunluğunun incelenmesi için ikinci derece bir yargı mercii kurmaya mecbur bırakmamaktadır. Ancak bu sistemi kuran bir devlet, kural olarak, tutuklulara ilk derece yargı mercilerinde sağlanan güvenceleri temyiz aşamasında da sağlamalıdır ([Kučera / Slovakya](#), § 107; [Navarra / Fransa](#), § 28; [Toth / Avusturya](#), § 84).

184. Sözleşme’nin 5 § 4 maddesi, tutukluluğa ilişkin itirazları inceleyen bir mahkemeye, başvuranın beyanlarında yer alan tüm iddiaları ayrıntılı bir şekilde ele alma yükümlülüğünü yüklemektedir. Ancak mahkeme, tutuklu tarafından dile getirilen ve Sözleşme’nin 5 § 1 maddesi anlamında özgürlükten yoksun bırakmanın “*kanuna uygunluğu*” açısından gerekli koşulların varlığına dair şüphe uyandıran somut olaylara ilgisiz kalamaz veya bunları görmezden gelemez ([Ilijkov / Bulgaristan](#), § 94).

185. Söz konusu “*mahkeme*”, tutuklamanın kanuna uygun olmadığı sabit bulunduğu, sanığı salıverme yetkisine haiz olmalıdır; salt tavsiye yetkisi yeterli değildir ([Benjamin ve Wilson / Birleşik Krallık](#), §§ 33 ve 34).

3) Usuli güvenceler

186. Sözleşme’nin 5 § 4 maddesinde yer alan adil yargı şartı, bağlam, olay ve koşullara bakılmaksızın, tekdüze ve değişmeyen bir standardın uygulanmasını gerektirmez. Madde 5 § 4 kapsamındaki bir usulün, Sözleşme’nin 6. maddesindeki ceza ve hukuk davaları için öngörülen güvenceleri içermesi her zaman şart olmasa da, adli bir nitelik taşıması ve söz konusu özgürlükten mahrumiyet türüne uygun güvenceler sağlaması gerekmektedir ([A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], § 203; [Idalov / Rusya](#) [BD], § 161).

187. Tutukluluğu Sözleşme’nin 5 § 1 (c) maddesi kapsamına giren bir kişi için duruşma yapılması gerekmektedir ([Nikolova / Bulgaristan](#) [BD], § 58). Tutuklunun şahsen veya vekili aracılığıyla duruşmasının yapılması, özgürlükten mahrumiyet hususlarında uygulanan usulün temel güvenceleri arasında yer almaktadır ([Kampanis / Yunanistan](#), § 47).

Bununla birlikte, Madde 5 § 4, tutuklu bir kişinin, tutukluluk süresinin uzatılması kararına karşı her itirazında duruşma yapılmasını gerektirmez. Ancak, duruşma hakkından makul aralıklarla faydalanılması sağlanmalıdır ([Çatal / Türkiye](#), § 33; [Altınok / Türkiye](#), § 45).

188. Yargılamalar çekişmeli olmalı ve taraflar arasında daima “silahların eşitliği” sağlanmalıdır ([Reinprecht / Avusturya](#), § 31; [A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], § 204). Tutuklama olaylarında, tutuklanan kişinin suç işlemiş olduğuna dair makul şüphenin sürmesi, tutukluluk halinin devamının kanuna uygun görülebilmesi için olmazsa olmaz bir koşul olduğundan, tutukluya hakkındaki iddiaların dayanağına etkin bir şekilde itiraz etme imkanı tanınmalıdır. Bu durumda, mahkemenin, ifadeleri söz konusu tutukluluğun kanuna uygunluğunu etkileyebilecek olan tanıkları dinlemesi gerekebilir ([Turcan / Moldova](#), §§ 67-70.). Ayrıca, tutuklu veya vekiline, ilgili kovuşturmanın dayanağını teşkil eden dava dosyasındaki belgelere erişim imkanı verilmesi gerekebilir ([Fodale / İtalya](#); [Korneykova / Ukrayna](#), § 68).

189. Temyiz aşamasındaki işlemler sırasında, çekişmeli yargı ve silahların eşitliği ilkesine eşit derecede uyulmalıdır (bkz. [Çatal / Türkiye](#), §§ 33-34 ve bu kapsamda anılan davalar).

4) “İvedilik” şartı

190. Sözleşme’nin 5 § 4 maddesi, tutukluya, tutukluluğunun kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere dava açma imkanı sağlarken, aynı zamanda söz konusu dava açıldıktan sonra, tutuklamanın kanuna uygunluğu hakkında adli kararın ivedilikle verilmesi ve tutuklamanın kanuna uygun olmadığının saptanması halinde tutukluluğun kaldırılmasına hükmedilmesi hakkını da öngörmektedir ([Idalov / Rusya](#) [BD], § 154; [Baranowski / Polonya](#), § 68). Tutuklamanın kanuna uygunluğu hakkında ivedilikle karar verilmesini hakkına saygı gösterilip gösterilmediği, her olayın kendine özgü koşulları ışığında değerlendirilmelidir ([Rehbock / Slovenya](#), § 84).

191. Bir kişinin gözaltına alınmasının hemen ardından ve sonrasında, gerekirse makul aralıklarla adli inceleme yapılması sağlanmalıdır ([Molotchko / Ukrayna](#), § 148; [Varbanov / Bulgaristan](#), § 45; [Kurt / Türkiye](#), § 123).

192. “İvedilikle” kavramı, Sözleşme’nin 5 § 3 maddesinde geçen “*derhal*” ifadesinden daha az aciliyet gerektiren bir durumu ifade etmektedir ([E. / Norveç](#), § 64; [Brogan ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), § 59).

(a) DİKKATE ALINACAK SÜRE

193. Mahkeme, inceleme süresinin başlangıcı olarak, salıverilme talebinin iletildiği / davanın açıldığı tarihi esas almaktadır. Söz konusu süre, temyiz aşaması da dahil olmak üzere, başvuranın tutukluluğunun kanuna uygunluğu hakkında nihai kararın verildiği tarihte sona erer ([Sanchez- Reisse / İsviçre](#), § 54; *E. / Norveç*, § 64).

194. Mahkemeye başvurmadan önce idari bir hukuk yolunun tüketilmesi gerekiyorsa, söz konusu süre, ilgili konunun idari makama iletildiği tarihten itibaren başlar ([Sanchez- Reisse / İsviçre](#), § 54).

195. Şayet yargılamalar iki aşamalı bir yargı sisteminde gerçekleştirilmişse, “*ivedilik*” şartına uyulup uyulmadığının tespit edilmesi amacıyla genel bir değerlendirme yapılmalıdır ([Hutchison Reid / Birleşik Krallık](#), § 78; [Navarra / Fransa](#), § 28).

(b) İVEDİLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE DİKKATE ALINACAK İLGİLİ FAKTÖRLER

196. “*İvedilikle*” ifadesi, soyut olarak tanımlanamaz. Söz konusu ifade, Sözleşme’nin 5 § 3 ve 6 § 1 maddelerinde yer alan “*makul süre*” şartında olduğu gibi, her olayın kendine özgü koşulları ışığında değerlendirilmelidir ([R.M.D. / İsviçre](#), § 42).

197. Sözleşme’nin 5 § 4 maddesinin gerektirdiği ivediliğin değerlendirilmesinde, yetkili makamların gösterdiği titizlik, tutuklunun sebep olduğu gecikme ve devletin sorumluluğu dışında gecikmeye yol açan diğer etkenler gibi, makul sürede yargılanmayı etkileyen benzer unsurlar göz önüne alınabilir ([Mooren / Almanya](#) [BD], § 106; [Kolompar / Belçika](#), § 42)

198. Sözleşme’nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki davalarda her olay için bir yıllık inceleme süresi genel kabul görmüş bir kural olabilir. Fakat Madde 5 § 4, özgürlük hususuyla ilgili olduğundan, incelemenin özel ivedilikle yapılmasını gerektirmektedir ([Panchenko / Rusya](#), § 117). Bir kimsenin özgürlüğü söz konusu olduğunda, Devlet’in tutuklamanın kanuna uygunluğunun ivedilikle incelenmesi şartına uymasına ilişkin olarak, Mahkeme’nin oldukça katı standartları bulunmaktadır (bkz. örneğin, Mahkeme’nin başvuranın tutukluluğunun kanuna uygun olup olmadığına karar verilmesinde on yedi günlük sürenin fazla olduğu kanaatine vardığı [Kadem / Malta](#) davası, §§ 44-45, ve yirmi altı gün süren temyiz işlemleri süresinin, “*ivedilik*” şartını ihlal ettiğine karar verildiği [Mamedova / Rusya](#) davası, § 96)

199. İnceleme süresinin belirlenmesinde, tutuklunun sağlık durumu gibi karmaşık durumlar söz konusu olabilir. Madde 5 § 4 kapsamında “*makul*” sürenin ne olduğu değerlendirilirken, bu husus dikkate alınabilir. Ancak, karmaşık olaylarda, yetkili makamların özellikle ivedi bir inceleme yapmalarını gerektirecek, tutuklu yargılamalar kapsamındaki

masumiyet karinesi gibi unsurlar mevcuttur ([Frasik / Polonya](#), § 63; [Jablonski / Polonya](#), §§ 91-93).

200. Ceza davaları kapsamında tutukluluk, incelemelerin kısa aralıklarla yapılmasını gerektirmektedir ([Bezicheri / İtalya](#), § 21).

201. Karar verilmeden önceki sürenin uzunluğunun ilk bakışta ivedilik kavramına aykırı olması halinde, Mahkeme, gecikmenin sebeplerini açıklaması veya söz konusu zamanaşımını haklı kılacak istisnai gerekçeleri ortaya koyması için devlete söz hakkı tanıyacaktır (*Musiari / Polonya* [BD], § 44; [Koendjibiharie / Hollanda](#), § 29).

202. Aşırı iş yükü veya tatil dönemleri, adli makamların çalışmadıkları süreyi haklı kılamaz (*E. / Norveç*, § 66; [Bezicheri / İtalya](#), § 25).

E. Kanuna aykırı tutuklama için tazminat hakkı (Madde 5 § 5)

Madde 5 § 5

"Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."

1) Uygulanabilirlik

203. Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasında öngörülen tazminat hakkına ilişkin olarak, ulusal bir makam veya Mahkeme tarafından 5. maddenin diğer fıkralarından birinin ihlal edildiğinin sabit bulunduğu varsayılmaktadır (bkz. diğerleri arasında, [N.C. / İtalya](#) [BD], § 49; [Pantea / Romanya](#), § 262; [Vachev / Bulgaristan](#), § 78).

204. Sözleşme'nin 5. maddesinin diğer fıkralarından herhangi birinin doğrudan veya esas bakımından ihlalinin ulusal bir makam tarafından tespit edilemediği hallerde, Mahkeme, öncelikle Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi kapsamına giren bir ihlalin mevcut olup olmadığını bizzat saptamalıdır (bkz. örneğin, [Nechiporuk ve Yonkalo / Ukrayna](#), §§ 227 ve 229; [Yankov / Bulgaristan](#), §§ 190-193).

205. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin uygulanabilirliği, yerel makamlarca herhangi bir ihlal durumunun tespit edilmesine veya söz konusu ihlal meydana gelmeseydi, tutuklunun salıverilecek olmasının kanıtlanmasına bağlı değildir ([Blackstock / Birleşik Krallık](#), § 51; [Waite / Birleşik Krallık](#), § 73). Yakalama veya tutuklama, iç hukukta kanuna uygun olmakla birlikte, 5. maddenin ihlaline yol açabilmektedir. Bu durumda, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi uygulanabilir ([Harkmann / Estonya](#), § 50).

2) Yargı yolu

206. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi, ulusal mahkemeler nezdinde, doğrudan ve yasal bir tazminat hakkını öngörmektedir (bkz. [A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], § 229; [Storck / Almanya](#), § 122).

3) Tazminatın sağlanabilirliği

207. Sözleşme'nin 5. maddesinin 1, 2, 3 veya 4. fıkralarına aykırı bir şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kişiye tazminat talebinde bulunma imkanının sağlanması halinde, 5. fıkraya uyulmuş olacaktır (bkz. yakın geçmişte, [Michalák / Slovakya](#), § 204; [Lobanov / Rusya](#), § 54).

208. Mahkeme tarafından karar verilmeden önce veya verildikten sonra, yasal bir tazminat hakkının halihazırda mevcut olması gerekmektedir ([Stanev / Bulgaristan](#) [BD], §§ 183-184; [Brogan ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), § 67).

209. Tazminat hakkından, yeterli kesinlik derecesiyle, etkin bir şekilde faydalanılması sağlanmalıdır (bkz. örneğin, [Ciulla / İtalya](#), § 44; [Sakık ve Diğerleri / Türkiye](#), § 60). Tazminat hakkı, hem teoride ([Dubovik / Ukrayna](#), § 74) hem de uygulamada ([Chitayev ve Chitayev / Rusya](#), § 195) mevcut olmalıdır.

210. Ulusal makamlar, tazminat taleplerini değerlendirirken, iç hukuku, 5. madde çerçevesinde, fazla şekilciliğe yer vermeden yorumlamalı ve uygulamalıdır ([Shulgin / Ukrayna](#), § 65; [Houtman ve Meeus / Belçika](#), § 46).

4) Tazminatın niteliği

211. Tazminat hakkı, öncelikle maddi tazminata ilişkindir. Bu hak, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamında tutuklunun salıverilmesini sağlamaya yönelik değildir ([Bozano / Fransa](#), Komisyon kararı).

212. Tutuklulukta geçen sürenin, başka bir suç sebebiyle verilen para cezasından mahsup edilmesi, maddi olmayan niteliği sebebiyle, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin gerektirdiği anlamda bir tazminat teşkil etmez ([Wloch / Polonya \(no. 2\)](#), § 32).

5) Zararın varlığı

213. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi, Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, ilgili şahsa, ihlal sebebiyle uğradığı zararı kanıtlayabilmesine bağlı olarak tazminat verilmesine ilişkin bir yasak getirmemektedir. Fakat tazmin edilecek maddi veya manevi bir zararın olmadığı hallerde “tazminat” söz konusu olamaz ([Wassink / Hollanda](#), § 38).

214. Ancak, kanunsuz tutuklamadan kaynaklanan manevi zararın kanıtlanması istenirken uygulanan aşırı şekilcilik, tazminat hakkına aykırıdır ([Danev / Bulgaristan](#), §§ 34-35).

6) Tazminatın miktarı

215. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi, başvurana verilmesi gereken tazminat için belirli bir miktar öngörmemiştir ([Damian-Burueana ve Damian / Romanya](#), § 89; [Çağdaş Şahin / Türkiye](#), § 34).

216. Ancak, ihlalin ağırlığıyla orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasına aykırılık teşkil edecektir. Zira bu durum, söz konusu fıkra kapsamında güvence altına alınan hakkın teoride kalmasına ve aldatıcı olmasına sebep olacaktır ([Cumber / Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı; [Attard / Malta](#) [k.k.]).

217. Verilecek tazminat miktarı, benzer davalarda Mahkeme tarafından hükmedilen miktardan daha düşük olamaz ([Ganea / Moldova](#), § 30; [Cristina Boicenco / Moldova](#), § 43).

HÜKÜM VE KARAR LİSTESİ

Mahkeme'nin kararları, resmi dillerinde, yani İngilizce ve/veya Fransızca olarak yayınlanmaktadır. Rehber kapsamında anılan davalar için oluşturulan bağlantı linkleri aracılığıyla, hüküm veya kararların orijinal metinlerine erişim imkanı sağlanmıştır. Mahkeme'nin hüküm ve kararlarına, Mahkeme'nin internet sitesindeki (www.echr.coe.int) HUDOC veritabanından ulaşılabilir. Ayrıca HUDOC veritabanında, pek çok önemli davanın, Mahkeme'nin resmi dilleri dışında, yirmiye yakın dilde tercüme edilmiş versiyonları yer almaktadır ve üçüncü şahıslar tarafından oluşturulan yaklaşık yüz içtihat derlemesiyle ilgili bağlantılar bulunmaktadır.

- [A. ve Diğerleri / Bulgaristan](#), no. 51776/08, 29 Kasım 2011
- [A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], no. 3455/05, AİHM 2009
- [Adamov / İsviçre](#), no. 3052/06, 21 Haziran 2011
- [Airey / İrlanda](#), no. 6289/73, 7 Temmuz 1977 tarihli Komisyon Kararı, Karar ve Raporlar (D.R.) 8, s. 42
- [Aleksandr Makarov / Rusya](#), no. 15217/07, 12 Mart 2009
- [Aleksanyan / Rusya](#), no. 46468/06, 22 Aralık 2008
- [Altınok / Türkiye](#), no. 31610/08, 29 Kasım 2011
- [Ambruszkiewicz / Polonya](#), no. 38797/03, 4 Mayıs 2006
- [Amuur / Fransa](#), 25 Haziran 1996, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi 1996-III*
- [Angelova / Bulgaristan](#), no. 38361/97, AİHM 2002-IV
- [Aquilina / Malta](#) [BD], no. 25642/94, AİHM 1999-III
- [Ashingdane / Birleşik Krallık](#), 28 Mayıs 1985, Seri A no. 93
- [Assanidze / Gürcistan](#) [BD], no. 71503/01, AİHM 2004-II
- [Assenov ve Diğerleri / Bulgaristan](#), 28 Ekim 1998, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi 1998-VIII*
- [Attard / Malta](#) [k.k.], no. 46750/99, 28 Eylül 2000
- [Austin ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#) [BD], no. 39692/09, 40713/09 ve 41008/09, 15 Mart 2012
- [B. / Avusturya](#), 28 Mart 1990, Seri A no. 175
- [Baranowski / Polonya](#), no. 28358/95, AİHM 2000-III
- [Becciev / Moldova](#), no. 9190/03, 4 Ekim 2005
- [Beiere / Letonya](#), no. 30954/05, 29 Kasım 2011
- [Bejaoui / Yunanistan](#), no. 23916/94, 6 Nisan 1995 tarihli Komisyon Kararı
- [Belchev / Bulgaristan](#), no. 39270/98, 8 Nisan 2004
- [Belevitskiy / Rusya](#), no. 72967/01, 1 Mart 2007
- [Benham / Birleşik Krallık](#), 10 Haziran 1996, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi 1996-111*

- [Benjamin ve Wilson / Birleşik Krallık](#), no. 28212/95, 26 Eylül 2002
- [Bergmann / Estonya](#), no. 38241/04, 29 Mayıs 2008
- [Bezicheri / İtalya](#), 25 Ekim 1989, Seri A no. 164
- [Blackstock / Birleşik Krallık](#), no. 59512/00, 21 Haziran 2005
- [Boicenco / Moldova](#), no. 41088/05, 11 Temmuz 2006
- [Bojilov / Bulgaristan](#), no. 45114/98, 22 Aralık 2004
- [Bollan / Birleşik Krallık](#) [k.k.] no. 42117/98, AİHM 2000-V
- [Bordovskiy / Rusya](#), no. 49491/99, 8 Şubat 2005
- [Bouamar / Belçika](#), 29 Şubat 1988, Seri A no. 129
- [Bozano / Fransa](#), no. 9990/82, 15 Mayıs 1984 tarihli Komisyon Kararı, Karar ve Raporlar (D.R.) 39, s. 119
- [Bozano / Fransa](#), 18 Aralık 1986, Seri A no. 111
- [Brand / Hollanda](#), no. 49902/99, 11 Mayıs 2004
- [Brega ve Diğerleri / Moldova](#), no. 61485/08, 24 Ocak 2012
- [Brincat / İtalya](#), 26 Kasım 1992, Seri A no. 249-A
- [Brogan ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), 29 Kasım 1988, Seri A no. 145-B
- [Bykov / Rusya](#) [BD], no. 4378/02, 10 Mart 2009
- [Çağdaş Şahin / Türkiye](#), no. 28137/02, 11 Nisan 2006
- [Calmanovici / Romanya](#), no. 42250/02, 1 Temmuz 2008
- [Castravet / Moldova](#), no. 23393/05, 13 Mart 2007
- [Çatal / Türkiye](#), no. 26808/08, 17 Nisan 2012
- [Chahal / Birleşik Krallık](#), 15 Kasım 1996, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1996-V
- [Chitayev ve Chitayev / Rusya](#), no. 59334/00, 18 Ocak 2007
- [Chraidi / Almanya](#), no. 65655/01, AİHM 2006-XII
- [Ciulla / İtalya](#), 22 Şubat 1989, Seri A no. 148
- [Clooth / Belçika](#), 12 Aralık 1991, Seri A no. 225
- [Çonka / Belçika](#), no. 51564/99, AİHM 2002-I
- [Creangă / Romanya](#) [BD], no. 29226/03, 23 Şubat 2012
- [Cristina Boicenco / Moldova](#), no. 25688/09, 27 Eylül 2011
- [Cumber / Birleşik Krallık](#), no. 28779/95, 27 Kasım 1996 tarihli Komisyon Kararı
- [D.D. / Litvanya](#), no. 13469/06, 14 Şubat 2012
- [D. G. / İrlanda](#), no. 39474/98, AİHM 2002-III
- [Dacosta Silva / İspanya](#), no. 69966/01, AİHM 2006-XIII
- [Damian-Burueana ve Damian / Romanya](#), no. 6773/02, 26 Mayıs 2009
- [Danev / Bulgaristan](#), no. 9411/05, 2 Eylül 2010

- [De Jong, Baljet ve Van den Brink / Hollanda](#), 22 Mayıs 1984, Seri A no. 77
- [Delcourt / Belçika](#), no. 2689/65, 1 Ekim 1968 tarihli Komisyon raporunda atıfta bulunulan 7 Şubat 1967 tarihli Komisyon kararı
- [Dereci / Türkiye](#), no. 77845/01, 24 Mayıs 2005
- [De Wilde, Ooms ve Versyp / Belçika](#), 18 Kasım 1970, Seri A no. 12
- [Dikme / Türkiye](#), no. 20869/92, AİHM 2000-VIII
- [Douiyebe / Hollanda](#) [BD], no. 31464/96, 4 Ağustos 1999
- [Drozd ve Janousek / Fransa ve İspanya](#), 26 Haziran 1992, Seri A no. 240
- [Dubovik / Ukrayna](#), no. 33210/07 ve 41866/08, 15 Ekim 2009
- [D. / Norveç](#), 29 Ağustos 1990, Seri A no. 181-A
- [Elci ve Diğerleri / Türkiye](#), no. 23145/93 ve 25091/94, 13 Kasım 2003
- [Engel ve Diğerleri / Hollanda](#), 8 Haziran 1976, Seri A no. 22
- [Enhorn / İsveç](#), no. 56529/00, AİHM 2005-I
- [Epple / Almanya](#), no. 77909/01, 24 Mart 2005
- [Erdagöz / Türkiye](#), no. 21890/93, 22 Ekim 1997, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1997-VI
- [Erkalo / Hollanda](#), 2 Eylül 1998, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-VI
- [Farhad Aliyev / Azerbaycan](#), no. 37138/06, 9 Kasım 2010
- [Fodale / İtalya](#), no. 70148/01, AİHM 2006-VII
- [Foka / Türkiye](#), no. 28940/95, 24 Haziran 2008
- [Fox, Campbell ve Hartley / Birleşik Krallık](#), 30 Ağustos 1990, Seri A no. 182
- [Frasik / Polonya](#), no. 22933/02, AİHM 2010 (alıntılar)
- [Freda v İtalya](#), no. 8916/80, 7 Ekim 1980 tarihli Komisyon Kararı, *Karar ve Raporlar (D.R.)* 21, s. 254
- [Ganea / Moldova](#), no. 2474/06, 17 Mayıs 2011
- [G.K. / Polonya](#), no. 38816/97, 20 Ocak 2004
- [Gaidjurgis / Litvanya](#) [k.k.], no. 49098/99, 16 Haziran 2001
- [Galstyan / Ermenistan](#), no. 26986/03, 15 Kasım 2007
- [Garycki / Polonya](#), no. 14348/02, 6 Şubat 2007
- [Gasins / Letonya](#), no. 69458/01, 19 Nisan 2011
- [Gatt / Malta](#), no. 28221/08, AİHM 2010
- [Gebremedhin \[Gaberamadhien\] / Fransa](#), no. 25389/05, AİHM 2007-II
- [Georgieva / Bulgaristan](#), no. 16085/02, 3 Temmuz 2008
- [Gillan ve Quinton / Birleşik Krallık](#), no. 4158/05, AİHM 2010-(alıntılar)
- [Giorgi Nikolaishvili / Gürcistan](#), no. 37048/04, 13 Ocak 2009
- [Giulia Manzoni / İtalya](#), 1 Temmuz 1997, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1997-IV

- [Górski / Polonya](#), no. 28904/02, 4 Ekim 2005
- [Güveç / Türkiye](#), no. 70337/01, AİHM 2009 (alıntılar)
- [Guzzardi / İtalya](#), 6 Kasım 1980, Seri A no. 39
- [H.L. / Birleşik Krallık](#), no. 45508/99, AİHM 2004-IX
- [H. M. / İsviçre](#), no. 39187/98, AİHM 2002-II
- [Harkmann / Estonya](#), no. 2192/03, 11 Temmuz 2006
- [Hilda Hafsteinsdóttir / İzlanda](#), no. 40905/98, 8 Haziran 2004
- [Hood / Birleşik Krallık \[BD\]](#), no. 27267/95, AİHM 1999-I
- [Houtman ve Meeus / Belçika](#), no. 22945/07, 17 Mart 2009
- [Hristova / Bulgaristan](#), no. 60859/00, 7 Aralık 2006
- [Huber / İsviçre](#), 23 Ekim 1990, Seri A no. 188
- [Hutchison Reid / Birleşik Krallık](#), no. 50272/99, AİHM 2003-IV
- H. A./ Fransa*, 23 Eylül 1998, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-VII
- [I. I. / Bulgaristan](#), no. 44082/98, 9 Haziran 2005
- [Ichin ve Diğerleri / Ukrayna](#), no. 28189/04 ve 28192/04, 21 Aralık 2010
- [Idalov / Rusya \[BD\]](#), no. 5826/03, 22 Mayıs 2012
- [İlaşcu ve Diğerleri / Moldova ve Rusya \[BD\]](#), no. 48787/99, AİHM 2004-VII
- [Ilijkov / Bulgaristan](#), no. 33977/96, 26 Temmuz 2001
- [Iliya Stefanov / Bulgaristan](#), no. 65755/01, 22 Mayıs 2008
- [İpek ve Diğerleri / Türkiye](#), no. 17019/02 ve 30070/02, 3 Şubat 2009
- İrlanda / Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978, Seri A no. 25
- [Iskandarov / Rusya](#), no. 17185/05, 23 Eylül 2010
- [Jablonski / Polonya](#), no. 33492/96, 21 Aralık 2000
- [Jarzyhski / Polonya](#), no. 15479/02, 4 Ekim 2005
- [Ječius / Litvanya](#), no. 34578/97, AİHM 2000-IX
- [Kerr / Birleşik Krallık \[k.k.\]](#), no. 40451/98, 7 Aralık 1999
- [Kaboulov / Ukrayna](#), no. 41015/04, 19 Kasım 2009
- [Kadem / Malta](#), no. 55263/00, 9 Ocak 2003
- [Kafkaris / Kıbrıs \(no. 2\) \[k.k.\]](#), no. 9644/09, 21 Haziran 2011
- [Kalashnikov / Rusya](#), no. 47095/99, AİHM 2002-VI
- [Kallweit / Almanya](#), no. 17792/07, 13 Ocak 2011
- [Kampanis / Yunanistan](#), no. 17977/91, 13 Temmuz 1995
- [Kanagaratnam / Belçika](#), no. 15297/09, 13 Aralık 2011
- [Kandzhov / Bulgaristan](#), no. 68294/01, 6 Kasım 2008

- [Kane / Kıbrıs](#) [k.k.], no. 33655/06, 13 Eylül 2011
- [Kharin / Rusya](#), no. 37345/03, 3 Şubat 2011
- [Khodorkovskiy / Rusya](#), no. 5829/04, 31 Mayıs 2011
- [Khudoyorov / Rusya](#), no. 6847/02, AİHM 2005-X (alıntılar)
- [Koendjibaharie / Hollanda](#), 25 Ekim 1990, Seri A no. 185-B
- [Kolompar / Belçika](#), 24 Eylül 1992, Seri A no. 235-C
- [Koniarska / Birleşik Krallık](#), no.33670/96, [k.k.] 12 Ekim 2000
- [Korneykova / Ukrayna](#), no. 39884/05, 19 Ocak 2012
- [Kortesis / Yunanistan](#), no. 60593/10, 12 Haziran 2012
- [Krejčír / Çek Cumhuriyeti](#), no. 39298/04 ve 8723/05, 26 Mart 2009
- [Kučera / Slovakya](#), no. 48666/99, 17 Temmuz 2007
- [Kudla / Polonya](#) [BD], no. 30210/96, AİHM 2000-XI
- [Kurt / Türkiye](#), 25 Mayıs 1998, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-111
- [Labita / İtalya](#) [BD], no. 26772/95, AİHM 2000-IV
- [Ladent / Polonya](#), no. 11036/03, 18 Mart 2008
- [Laumont / Fransa](#), no. 43626/98, AİHM 2001-XI
- [Lavents / Letonya](#), no. 58442/00, 28 Kasım 2002
- [Lawless / İrlanda \(no. 3\)](#), 1 Temmuz 1961, Seri A no. 3

- [Lebedev / Rusya](#), no. 4493/04, 25 Ekim 2007
- [Lelièvre / Belçika](#), no. 11287/03, 8 Kasım 2007
- [Letellier / Fransa](#), 26 Haziran 1991, Seri A no. 207
- [Lloyd ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), no. 29798/96, 30395/96, 34327/96, 34341/96, 35445/97, 36267/97, 36367/97, 37551/97, 37706/97, 38261/97, 39378/98, 41590/98, 41593/98, 42040/98, 42097/98, 45420/99, 45844/99, 46326/99, 47144/99, 53062/99, 53111/99, 54969/00, 54973/00, 54997/00, 55046/00, 55068/00, 55071/00, 56109/00, 56231/00, 56232/00, 56233/00, 56429/00, 56441/00, 2460/03, 2482/03, 2483/03, 2484/03 ve 2490/03, 1 Mart 2005
- [Lobanov / Rusya](#), no. 16159/03, 16 Ekim 2008
- [Luberti / İtalya](#), 23 Şubat 1984, Seri A no. 75 M. / *Almanya*, no. 19359/04, AİHM 2009
- [Mahdid ve Haddar / Avusturya](#) [k.k.], no. 74762/01, AİHM 2005-XIII (alıntılar)
- [Mamedova / Rusya](#), no. 7064/05, 1 Haziran 2006
- [Mancini / İtalya](#), no. 44955/98, AİHM 2001-IX
- [Mangouras / İspanya](#) [BD], no. 12050/04, AİHM 2010
- [Marturana / İtalya](#), no. 63154/00, 4 Mart 2008
- [Matznetter / Avusturya](#), 10 Kasım 1969, Seri A no. 10
- [McKay / Birleşik Krallık](#) [BD], no. 543/03, AİHM 2006-X
- [McVeigh ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), no.8022/77, 8025/77, 8027/77, 18 Mart 1981 tarihli Komisyon Raporu
- [Medova / Rusya](#), no. 25385/04, 15 Ocak 2009
- [Medvedyev ve Diğerleri / Fransa](#) [BD], no. 3394/03, AİHM 2010
- [Meloni / İsviçre](#), no. 61697/00, 10 Nisan 2008
- [Michalák / Slovakya](#), no. 30157/03, 8 Şubat 2011
- [Minjat / İsviçre](#), no. 38223/97, 28 Ekim 2003
- [Mogos ve Diğerleri / Romanya](#) [k.k.], no. 20420/02, 6 Mayıs 2004
- [Molotchko / Ukrayna](#), no. 12275/10, 26 Nisan 2012
- [Monnell ve Morris / Birleşik Krallık](#), 2 Mart 1987, Seri A no. 115
- [Mooren / Almanya](#) [BD], no. 11364/03, 9 Temmuz 2009
- [Morsink / Hollanda](#), no. 48865/99, 11 Mayıs 2004
- [Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga / Belçika](#), no. 13178/03, AİHM 2006-XI
- [Murray / Birleşik Krallık](#) [BD], 28 Ekim 1994, Seri A no. 300-A
- [Musial / Polonya](#) [BD], no. 24557/94, AİHM 1999-II
- [Musuc / Moldova](#), no. 42440/06, 6 Kasım 2007

- [N.C. / İtalya](#) [BD], no. 24952/94, AİHM 2002-X
- [Nart / Türkiye](#), no. 20817/04, 6 Mayıs 2008
- [Nasrulloev / Rusya](#), no. 656/06, 11 Ekim 2007
- [Nastase-Silivestru / Romanya](#), no. 74785/01, 4 Ekim 2007
- [Navarra / Fransa](#), 23 Kasım 1993, Seri A no. 273-B
- [Nechiporuk ve Yonkalo / Ukrayna](#), no. 42310/04, 21 Nisan 2011
- [Neumeister / Avusturya](#), 27 Haziran 1968, Seri A no. 8
- [Niedbala / Polonya](#), no. 27915/95, 4 Temmuz 2000
- [Nielsen / Danimarka](#), 28 Kasım 1988, Seri A no. 144
- [Nikolov / Bulgaristan](#), no. 38884/97, 30 Ocak 2003
- [Nikolova / Bulgaristan](#) [BD], no. 31195/96, AİHM 1999-II
- [Nikolova / Bulgaristan \(no. 2\)](#), no. 40896/98, 30 Eylül 2004
- [Novotka / Slovakya](#) [k.k.], no. 47244/99, 4 Kasım 2003
- [Nowak / Ukrayna](#), no. 60846/10, 31 Mart 2011
- [Nowicka / Polonya](#), no. 30218/96, 3 Aralık 2002
- [O.H. / Almanya](#), no. 4646/08, 24 Kasım 2011
- [O'Hara / Birleşik Krallık](#), no. 37555/97, AİHM 2001-X
- [Osypenko / Ukrayna](#), no. 4634/04, 9 Kasım 2010
- [Öcalan/ Türkiye](#) [k.k.], no. 46221/99, 14 Aralık 2000
- [Öcalan/ Türkiye](#) [BD], no. 46221/99, AİHM 2005-IV
- [Oral ve Atabay / Türkiye](#), no. 39686/02, 23 Haziran 2009
- [Panchenko / Rusya](#), no. 45100/98, 8 Şubat 2005
- [Pankiewicz / Polonya](#), no. 34151/04, 12 Şubat 2008
- [Pantea / Romanya](#), no.33343/96, AİHM 2003-VI (alıntılar)
- [Paradis / Almanya](#) [k.k.], no. 4065/04, 4 Eylül 2007
- [Piotr Baranowski / Polonya](#), no. 39742/05, 2 Ekim 2007
- [Piotr Osuch / Polonya](#), no. 30028/06, 3 Kasım 2009
- [Piruzyan / Ermenistan](#), no. 33376/07, 26 Haziran 2012
- [Prencipe / Monako](#), no. 43376/06, 16 Temmuz 2009
- [Quinn / Fransa](#),22 Mart 1995, Seri A no. 311
- [R.L. ve M.-J.D. / Fransa](#), no. 44568/98, 19 Mayıs 2004
- [R.M.D. / İsviçre](#), 26 Eylül 1997, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1997-VI
- [Rahimi / Yunanistan](#), no. 8687/08, 5 Nisan 2011
- [Rakevich / Rusya](#), no. 58973/00, 28 Ekim 2003

- [Rantsev / Kıbrıs ve Rusya](#), no. 25965/04, AİHM 2010 (alıntılar)
- [Rehbock / Slovenya](#), no. 29462/95, AİHM 2000-XII
- [Reinprecht / Avusturya](#), no. 67175/01, AİHM 2005-XII
- [Riad ve Idiab / Belçika](#), no. 29787/03 ve 29810/03, 24 Ocak 2008
- [Riera Blume ve Diğerleri / İspanya](#), no. 37680/97, AİHM 1999-VII
- [S.B.C. / Birleşik Krallık](#), no. 39360/98, 19 Haziran 2001
- [S.P. / Belçika](#) [k.k.], no. 12572/08, 14 Haziran 2011
- [Saadi / Birleşik Krallık](#), no. 13229/03, 11 Temmuz 2006
- [Saadi / Birleşik Krallık](#) [BD], no. 13229/03, AİHM 2008
- [Sadegül Özdemir / Türkiye](#), no. 61441/00, 2 Ağustos 2005
- [Sakık ve Diğerleri / Türkiye](#), 26 Kasım 1997, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1997-VII
- [Salayev / Azerbaycan](#), no. 40900/05, 9 Kasım 2010
- [Sanchez-Reisse / İsviçre](#), 21 Ekim 1986, Seri A no. 107
- [Sarigiannis / İtalya](#), no. 14569/05, 5 Nisan 2011
- [Schiesser / İsviçre](#), 4 Aralık 1979, Seri A no. 34
- [Schwabe ve M.G. / Almanya](#), no. 8080/08, 1 Aralık 2011
- [Scott / İspanya](#), 18 Aralık 1996, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1996-VI
- [Selçuk / Türkiye](#), no. 21768/02, 10 Ocak 2006
- [Shabani / İsviçre](#), no. 29044/06, 5 Kasım 2009
- [Shamayev ve Diğerleri / Gürcistan ve Rusya](#), no. 36378/02, AİHM 2005-III
- [Shamsa / Polonya](#), no. 45355/99 ve 45357/99, 27 Kasım 2003
- [Shimovolos / Rusya](#), no. 30194/09, 21 Haziran 2011
- [Shtukurov / Rusya](#), no. 44009/05, AİHM 2008
- [Shulgin / Ukrayna](#), no. 29912/05, 8 Aralık 2011
- [Skrobol / Polonya](#), no. 44165/98, 13 Eylül 2005
- [Smirnova / Rusya](#), no. 46133/99 ve 48183/99, § ..., AİHM 2003-IX (alıntılar)
- [Soldatenko / Ukrayna](#), no. 2440/07, 23 Ekim 2008
- [Solmaz / Türkiye](#), no. 27561/02, 16 Ocak 2007
- [Stanev / Bulgaristan](#) [BD], no. 36760/06, 17 Ocak 2012
- [Stašaitis / Litvanya](#), no. 47679/99, 21 Mart 2002
- [Steel ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), 23 Eylül 1998, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-VII
- [Stephens / Malta \(no. 1\)](#), no. 11956/07, 21 Nisan 2009
- [Stephens / Malta \(no. 2\)](#), no. 33740/06, 21 Nisan 2009
- [Stepuleac / Moldova](#), no. 8207/06, 6 Kasım 2007

- [Stoichkov / Bulgaristan](#), no. 9808/02, 24 Mart 2005
- [Storck / Almanya](#), no. 61603/00, AİHM 2005-V
- [Sulaoja / Estonya](#), no. 55939/00, 15 Şubat 2005
- [Svipsta / Letonya](#), no. 66820/01, AİHM 2006-III (alıntılar)
- [Tepe / Türkiye](#), no. 31247/96, 21 Aralık 2004
- [Tase / Romanya](#), no. 29761/02, 10 Haziran 2008
- [Tiron / Romanya](#), no. 17689/03, 7 Nisan 2009
- [Toshev / Bulgaristan](#), no. 56308/00, 10 Ağustos 2006
- [Toth / Avusturya](#), 12 Aralık 1991, Seri A no. 224
- [Tsirlis ve Kouloumpas / Yunanistan](#), 29 Mayıs 1997, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1997-III
- [Turcan / Moldova](#), no. 39835/05, 23 Ekim 2007
- [Vachev / Bulgaristan](#), no. 42987/98, AİHM 2004-VIII (alıntılar)
- [Van der Leer / Hollanda](#), 21 Şubat 1990, Seri A no. 170-A
- [Van Droogenbroeck / Belçika](#), 24 Haziran 1982, Seri A no. 50
- [Varbanov / Bulgaristan](#), no. 31365/96, AİHM 2000-X
- [Varga / Romani](#), no. 73957/01, 1 Nisan 2008
- [Vasileva / Danimarka](#), no. 52792/99, 25 Eylül 2003
- [Viorel Burzo / Romanya](#), no. 75109/01 ve 12639/02, 30 Haziran 2009
- [Voskuil / Hollanda](#), no. 64752/01, 22 Kasım 2007
- [Vrencev / Sırbistan](#), no. 2361/05, 23 Eylül 2008
- [Waite / Birleşik Krallık](#), no. 53236/99, 10 Aralık 2002
- [Wassink / Hollanda](#), 27 Eylül 1990, Seri A no. 185-A
- [Weeks / Birleşik Krallık](#), 2 Mart 1987, Seri A no. 114
- [Wemhoff / Almanya](#), 27 Haziran 1968, Seri A no. 7
- [Winterwerp / Hollanda](#), 24 Ekim 1979, Seri A no. 33
- [Witold Litwa / Polonya](#), no. 26629/95, AİHM 2000-III
- [Wloch / Polonya](#), no. 27785/95, AİHM 2000-XI
- [Wloch / Polonya \(no. 2\)](#), no. 33475/08, 10 Mayıs 2011
- [X. / Avusturya](#), no. 8278/78, 13 Aralık 1979 tarihli Komisyon Kararı, *Karar ve Raporlar (D.R.)* 18, s. 154
- [X/ Belçika](#), no. 4741/71, 2 Nisan 1973 tarihli Komisyon Kararı
- [X/ Federal Almanya Cumhuriyeti](#), no. 1322/62, 14 Aralık 1963 tarihli Komisyon Kararı
- [X/ Federal Almanya Cumhuriyeti](#), no. 6659/74, 10 Aralık 1975 tarihli Komisyon Kararı

[X/ Almanya](#), no. 8098/77, 13 Aralık 1978 tarihli Komisyon Kararı, Karar ve Raporlar (D.R.) 16, s. 111

[X/ İsviçre](#), no. 8500/79, 14 Aralık 1979 tarihli Komisyon Kararı, Karar ve Raporlar (D.R.) 18, s. 244

[X/ İsviçre](#), no. 9012/80, 9 Aralık 1980 tarihli Komisyon Kararı, Karar ve Raporlar (D.R.) 25, s. 213

[X/ Birleşik Krallık](#), no. 6998/75, 16 Temmuz 1980 tarihli Komisyon Raporu

X/ Birleşik Krallık, 5 Kasım 1981, Seri A no. 46

[Yankov / Bulgaristan](#), no. 39084/97, AİHM 2003-XII (alıntılar)

[Yoh-Ekale Mwanje / Belçika](#), no. 10486/10, 20 Aralık 2011